

# Aleksandar Popović

## Bela kafa

Praizvedba 6-og decembra 1990 god. u Narodnom pozorištu Pirut.

Četiri scenska reza sanja (Beli slez, Čemerike i krmez, Kikirez i Carski rez)

za četiri parčadi bludnog stanja (Trošno zdanje, Tupo klanje, Gusto granje, Mrsno ždranje i Pomanjkanje)

SUSTANARI:

**MOMČILO JABUČILO**

**MAJKA JANJA**

**DELI JOVA**

**CRKVA RUŽICA**

**SRĐA ZLOPOGLEĐA**

**ZORA ŠIŠARKA**

Kad se sanja bludnog stanja

## **PRVO STANJE: TROŠNO ZDANJE**

Nema tog rukopisa koji  
vešti prepisivači ne  
mogu podražavati.

(Veliki i raskošni salon-trpezarija u vili fabrikanta Momčila Jabučila, na upravnom zidu višekrilna staklena vrata koja vode na balkon prema vrtu, sa obe strane tih vrata po jedan veliki prozor. Na levom i desnom pobočnom zidu po dvojica vrata. Za velikim trpezarijskim stolom doručkuju bez žurbe u tišini Momčilo, Ružica i Zora)

ZORA (Najednom, ali ne previše glasno): Zašto ti, Ružice, odjutros ne doručkuješ, kad si sinoć i večeru preskočila? (tišina) Da ne preteraš ti s tom Suvorinovom metodom slabljenja? (tišina) S emigrantima i njihovim izmišljotinama treba biti krajnje oprezan. (tišina) Pogotovu ako su ruskog porekla. (tišina) Tako mladim i neiskusnim devojkama poručuje Mirijam u Politikinoj ilustraciji. (tišina) Počev još od nekog Djagiljeva (tišina) On je čak izmislio svetsku baletsku trupu, samo zato da bi neometano mogao da drži raskošni harem svojih muških ljubavnica. (tišina) A oni ko anđeli, da ih svaka usamljena devojka poželi. (tišina) Kakva šteta.

MOMČILO: Hoćeš li već jednom prestati da melješ, zagrcnuću se? (odloži pribor) Hvala. (nastavi da doručkuje, tišina)

ZORA (posle manje pauze, nešto tiše): Okusi barem krajičak Smejkalove safalade, ko majčina duša je. (tišina) Probaj, nećeš se otrovati.

RUŽICA: Okani se, Zoro, nutkanja, ja sam na strogom uskršnjem postu.

ZORA: Kako to da smetnem s uma, baš sam guska? (tišina) Nisam te namerno dovodila u napast, veruj mi.

RUŽICA: Verujem ti.

MOMČILO: Tiše malo devojke, za stolom smo.

ZORA (posle manje pauze, opet tiše): Uzmi makar bareno jaje, ono je posno.

RUŽICA: Nije po našem pravoslavnom.

ZORA: Zar su ti katolici i pred bogom povlašćeni? (tišina) Uf. Oni se uz mleko i jaja čiste od greha.

MOMČILO: A čega u tome ima čudnog?

RUŽICA: Radije, tato, da po ko zna koji put ne bacamo iskru u barut po pitanju netrpeljivosti između istočnog i zapadnog Rimskog carstva.

MOMČILO: Da ste kuvarice il sudopere, možda bi i prećutao, ali pred jednom studentkinjom i jednom učenicom građanske.

ZORA: A ne, građansku sam školu napustila.

MOMČILO: I u kojoj si sad?

RUŽICA: U abiturijanskoj, zašto je gnjaviš tato?

MOMČILO: To ti je sedma, Zoro, u kojoj okušavaš sreću.

ZORA: Sedma, striče, al opet mi ne ide. Nije moja pamet za školu.

MOMČILO: Ostavimo sad to po strani. Hteo sam da kažem, kako nema potrebe da od vas skrivam kako je u svim kulturnijim sredinama već odavno dokazano na naučnoj bazi da greh ne ulazi na usta. (jede i završava preko zalogaja) Greh izlazi iz njih.

ZORA: Znači, svi putevi još uvek vode u Rim?

RUŽICA: Naročito otkako je Musolini zgrabio vlast u ruke.

MOMČILO (preko zalogaja): A mi i nadalje brbljamo. Neprestano brbljamo. Čak i za trpezom.

RUŽICA: Čak nas ni zalogaj u ustima, tato, ne sprečava u tome.

MOMČILO (besno): Hoćemo li se mi konaćno usredsrediti na doručak? (posle duže pauze u tišini) A šta ti opet ćekaš Ružice, zašto se ne prihvatiš?

RUŽICA: Meni je sasvim dovoljno nekoliko mrva hleba i zrna soli.

MOMČILO: Šta li se krije iza te tvoje zadržtosti, to se pitam? (tišina)  
Koje li te to prokletstvo nagoni da budeš jogunica? (tišina) Hraniš li se pakošću?

RUŽICA: Ja se samo branim svojim verovanjem.

ZORA: Pojela je dosta striće, niste vi videli.

MOMČILO: A koliko je tri puta sedam, Zoro?

ZORA: Ne znam.

MOMČILO: E onda ćuti. (tišina) I ne petljaj se kad si ko ćuskija.  
(tišina) I od koga li se ti to braniš kćeri, u roditeljskom domu, voleo bih da saznam?

RUŽICA: Od ovozemaljske negostoljubivosti.

ZORA: Na oknu je leptir.

MOMČILO: Ko šta radi, ti Zoro hvataš zjale. (tišina) Na koga li se samo izmetnu kćeri, tako strašljiva? (tišina) U mojoj familiji su svi bili hrabri.

RUŽICA: Meni moja bogobojažljivost služi na čast.

MOMČILO: Što kaže naš narod: čega se pametan stidi... (tišina)

ZORA: Je l smem ja da kažem? (tišina)

MOMČILO: Opet ćeš da izvališ neku nesuvislost.

ZORA: Muči je čika Momo to što joj je majka umrla porađajući je. (tišina, Ružica uzdiše)

MOMČILO: Kaži mi da ti ne kažem. (tišina) Ko da sam ja mutav.

RUŽICA: Lepu mi je dobrodošlicu poželeda sudbina na ovome svetu.

ZORA: I zašto su sva deca još u osnovnoj školi, čika Momo, na pomen njenog imena Ružica, dodavali: crkva Ružica?

MOMČILO: Kako, molim?

RUŽICA: Čuo si ti, tato, čuo. (tišina) Čak ste i vi po kući usvojili da

me umesto imenom, po koji put zovete crkvom. Hajde crkvo. Gde si, crkvo moja.

MOMČILO: To je iz navike zbog kalemegdanske crkve Ružice.

(tišina) Možda i nema nekog valjanijeg objašnjenja. (tišina)

Jednostavno, takav smo narod. U nas je svaki Marko Kraljević Marko, a svaka Paraskeva isposnica. (tišina) Što se pak tiče kćeri, tvoga rođenja i materine smrti, misliš da ja još istog časa nisam doneo odluku da ti se to nikada ne saopšti.

RUŽICA: Kao da se božja volja da zataškati među Srbima.

MOMČILO: Da se koliko-toliko ublažiti i to je izgleda svim drugim narodima zauvar, samo nama nije.

ZORA: Je li istina da oni meso kupuju na deke?

MOMČILO: A koji to?

ZORA: Pa ti drugi narodi. Što proseru, pojeli bi. Priča narod. Toliko su šparni. Jednom čačkalicom čpijaju zube po mesec dana, i više.

MOMČILO: Oni četkicama peru zube.

ZORA: I nije im u ustima gadan onaj ukus kaladonta.

MOMČILO: Nije. Mažu ga na hleb i jedu.

ZORA: Znači, tačno je to da smo mi u masnoći najjači na svetu?

MOMČILO: Posebno u masnoći okovratnika. Gusko jedna. Tako bi bila u stanju i pred gostima iz Zagreba da nas osramotiš. (tišina) Nego nas je đavolska mater zadojila, lanuli bi, pa makar se i samo koji tren pre toga zavetovali nad panajiom da ćemo ćutati. (tišina)

ZORA: Za Ružicom su deca po školskoj avliji danima i godinama vikala, udarajući pesnicom u pesnicu: posmrče, posmrče-serem ti se u lonče.

MOMČILO: A što baš u lonče? (tišina) Slaže im se po zvučnosti. Naopak narod. Da im je da se našale, pa makar i na parastosu.

ZORA: Ja sam se zbog toga kamenicama razračunavala s njima. Al što sam ih ja više učutkivala, to su je oni sve žešće zadirkiivali.

MOMČILO: Pitam se samo ima li kod još kog naroda te srpske oholosti u međusobnim razračunavanjima.

RUŽICA: Ne bira se, tato, narod, nego se rađanjem stiče po božjem naređenju.



MOMČILO: More, i ako verujem u njega, to još ne znači da po zanimanju moram biti bogomoljac.

ZORA: Da je bar krv voda, manje bi nas bolelo.

MOMČILO: Opet ti bubnu i ostade živa. (tišina)

RUŽICA: Nije mi jasno, tato, zbog čega ti ne možeš da se pomiriš s tim da sam ja tvoja, iako se u mnogo čemu razlikujem od tebe?

MOMČILO: Zbog toga, drago moje dete, što ako nastaviš da gladiješ tom žestinom kojom si započela, ti ćeš se vrlo brzo prometnuti u pravog pravcatog jakrepa.

RUŽICA: Naprotiv, tato, ja ispaštam upravo zbog toga što sam se ko jakrep i rodila, sva nezgrapna i spljoštena.

ZORA (tiše): Kad obučeš nešto nabranije ne primećuje se.

MOMČILO: Uostalom, nezdravo je sam sebi ne biti lep. (tišina) I zbog čega sam ja onda uopšte naručivao čak iz Londona sve te midere na šnir i gumene korsete s fišbajnama i spužvastim umecima?

RUŽICA: Još da nemam ogledalo pa da me lažete. (tišina) Bez kapi

sam krvi. Žuta ko puvalo. S tri dlake na glavi. To i nije kosa, to su mišji repovi. A nosina mi ko srpski opanak.

ZORA: Zar dužina Kleopatrinog nosa nije izmenila izgled sveta?

MOMČILO: Uzdrži se, Zoro.

RUŽICA: Znam ja i bez Zore da sam nakaza.

MOMČILO: Al nije njeno da sipa so u rane. Uostalom, sve se to da nadoknaditi u salonima za ulepšavanje.

ZORA: Upućeni tvrde da postoji nešto što se naziva lepotom duše.

MOMČILO: Zoro, rekosmo li da ti zavežeš?

ZORA: Pa recite joj onda vi striče, ono čemu ste vi roditelji učili nas, žensku decu, da kod svakog čoveka treba pre svega ceniti karakter.

MOMČILO: Šta vredi, na primer, Ružice, našoj Zori što je obdarena prirodnom lepotom?

ZORA: Ništa, majke mi.

MOMČILO: Njoj je baš svaka spoljašna oblina na svome mestu.

ZORA: Neki put prođe i pola sata a da mi nijedan mladić ne zakaže randevu.

MOMČILO: Od nje baš nema, što se kaže, ništa da ode u rastur.

ZORA: Svi misle da sam ja zrela devojka zato što sam rumena u licu.

MOMČILO: Pileći joj mozak, pa joj sve smešno.

ZORA: Majka Janja me stalno opominje što kukovima zatvaram vrata.

RUŽICA: Menjala bih se ja s tobom uz doplatu.

ZORA: Bi ti, Ružice, da ja u čaršiji nisam izašla na glas zbog silnih poktoravanja u svim mogućim školama, počev od preparandije, pa do babičke.

MOMČILO: Svi pričaju: blesava, a lepa. Ko šta radi, ona se samo kliberi i šara očima.

RUŽICA: Pa ima li kod nas u Srbiji za devojku žešće preporuke kod muškaraca od te Zorine?

ZORA: Al ostaću pored njih nenačitana, jer oni neće da čitaju devojci knjige na sastancima, nego bi samo da cmaču i maze, a meni se samoj

ne da. Čim se nagnem nad otvorenom knjigom, ja zaspim. Sitna mi slova.

MOMČILO: Ne mogu ja s njom, kao sa tobom da se pohvalim pred ljudima u društvu, kako je apsolvirala, i to čistu filozofiju.

RUŽICA: Zašto onda svi govore: bež od nje? Ona filozofira.

ZORA: Zato što imaju na čemu i da ti pozavide.

MOMČILO: Plaše te se na intelektualnoj bazi.

RUŽICA: Što me više tešite, meni je sve teže ovako trapavoj, zarozanoj i utučenoj. (zacvili kroz suze) Ja u stvari, kao i da ne živim. Ja tavorim.

ZORA: Bolje je, Ružice, ako mi možeš verovati na reč, i tinjati, nego patiti od učestalog zujuckanja u oblasti donjeg tela.

MOMČILO: Pogledaj je, Ružice, samo, molim te, kako se vrti u stolici, kao da je na iglama.

RUŽICA (suzno): Bar je stalno u pokretu. Više je ima u društvu.

MOMČILO: A šta je s ugledom? Ugled mačku o rep. Nije nego. Kad me deco, vučete za jezik. Uvek je na meti i svuda se guzi, a to ne vodi

na dobro. Staće ljudi da se otimaju. Posegnuće, bože mi oprost, i neki oženjen. Doći će do skandala. Pućće bruka. Još ako neko i pripuca, il baci rastvor kamene sode u oči, odosmo mi pred sud. Kloni se Zoro, preteranog druženja.

ZORA: Al nemam ja mira ni kad sam sama, ovoga mi krsta (prekrsti se) A ugledam li muške gaće na konopcu gde se suše, ja se namah stresem i počnem kroz nos da šmičem.

RUŽICA (zacvili kroz suze): A šta ja radim? Cedim se. Ko slina. Čula sam šta mi iza leđa po ulici govore. Mora da ju je gazda Momčilo, kažu, gripozan opravljao. (zarida)

ZORA: Nemoj da ridaš Ružice, ja sam čula od majka Janje bezbroj puta da se uvrede primaju samo od sebi ravnih.

MOMČILO: A što se tiče svih tih pogrda upućenih na moju muškost u vezi s ispravnošću poroda...

ZORA: Pusti da ti obrišem suze, nemoj da grcaš Ružice. Otac se ponosi s tobom. Slušaj ga samo kako ushićeno govori o tebi.

MOMČILO: Što ne guknu koju lošu i o mom sinu prvencu?

RUŽICA (jecajući): Znam ja da je Jova njegova dika.

MOMČILO: Meni je moja pokojna žena nešto kasnije počela da poboljeva od ženskih stvari. I ja sam je vodio po lekarima. Nisam štedeo na banjskim kurama. Nego, možda je tu kod nje pokojne došlo do nekog većeg kvara.

ZORA: Razuverite je vi, striče, da je ona višak u vašoj porodici.

RUŽICA (cikne): Ne prizivaj ga, neću njega.

MOMČILO: Ne moraš, samo se smiri.

RUŽICA: On me se stidi, ja sam mu na teretu.

ZORA: E to si baš izmislila.

MOMČILO (usredsredi se na doručak): I to iz inata, tek koliko da nijedan obrok hrane pod ovim krovom ne protékne bez njenih šuseva i mučnih scena.

RUŽICA: Čuješ li ga opet, njemu su njegovi nagoni rituali jedina svetinja?

ZORA: Ma voli te otac, ne fantaziraj.

MOMČILO: A što bih pa i ja voleo nekog ko o meni govori u trećem licu jednine?

RUŽICA (naglo ustane): Ako vam je teško i da me gledate, ja mogu i da se udaljim.

ZORA: Sedi more, ne preteruj.

MOMČILO: Ako nište više od toga, zaslužio sam bar da mi se u ovoj kući da mira jesti ko čoveku.

RUŽICA: On me mrzi. (pođe na levo, u svoju sobu) Nipodaštava rođenu ćerku zarad svog doručka.

ZORA: Vрати se Ružice. (ustane i pođe za njom) Znaš da je stric zakleti žderonja. (ulazi za Ružicom u sobu)

MOMČILO (dobaci za Zorom): Al znam i da u nas svako svakoga olajava iza leđa.

(Iz vrta preko ograde balkona Srđa i Jova uskaču kroz staklena vrata pred Momčila. Odeveni su u prnje, musavi i čupavi)

JOVA: Evo nenadanih gostiju.

MOMČILO (zbunjeno ih pogleda): Ko je vas dva ubožjaka pustio ovamo k meni u trpezariju?

SRĐA: Niko domaćine, neopaženo smo se ušunjali. (on i Jova prikuče trpezi i gladno je zagledaju)

MOMČILO: Zar na kapiji niste pročitali da je u ovome domu prosjačenje policijski zabranjeno?

JOVA: Ma je l moguće, tato, da ti nas ne prepoznaješ? (Momčilo zaprepašćeno ustane sa stolice) Ovo smo ja i Srđa Zlopogleđa. (Srđa i Jova stanu gladno i žedno piti i jesti sa stola stojeći. Neprestano se češu.)

SRĐA: Samo nešto oronuli.

MOMČILO: Grom vas spalio, otkud vi u tim ritama? Niste valjda dezertirali sa fronta.

SRĐA: Raspao nam se striko, pod prvim naletom neprijatelja. Ko grad od peska.

MOMČILO (odmakne se od stola): Zgadiste mi doručak, što se toliko dranjate?

JOVA: Za sedam dana bežanja u rasulu, tato, stigli smo i da se ošugamo, i da bele vaši zapatimo.



SRĐA: Tanka u nas građanska koža, pa se na nju sve brzo prima.

MOMČILO: A gde su vam uniforme, jadni ne bili?

JOVA: Trampili smo ih u ciganmali za rite, tato, da nas neprijatelj ne bi prepoznao i pokupio iza neke okuke za ropstvo.

MOMČILO: I ko će sad našu nejač da brani od zavojevača?

SRĐA: Niko, striče. Svi su se razbežali kudkoji, a ponajpre đeneralštab i dvorska kamarila.

MOMČILO: Zar se baš ni jedan Srbin ne odvaži među vama, da pogine slavno ko što smo mi u prvom ratu ginuli listom?

JOVA: A za koga, tato?

MOMČILO: Za Kraljevinu Jugoslaviju.

SRĐA: Što onda striče, ljudski ne rekoste: za veštačku tvorevinu?

JOVA: Il još bolje, tato: za mračnu i trulu tamnicu potlačenih naroda i narodnosti, posebno hrvatskog.

MOMČILO: Da ne sanjam ja to sine.

SRĐA: Ono, ranije si se striko, uljuškivao pustim snovima velikosrpskih hegemonista.

MOMČILO: Kad pre ovaj naš levonakrivljeni Zlopogleda stiže da te nakljuka komunističkim lažima.

SRĐA: Ti kao da zaboravljaš striče, da smo nas dvojica odrasli odrasli zajedno u tvome okrilju.

MOMČILO: Ma nisam li ja to u nedrima guju gajio.

JOVA: Al, nije to on tato, na prečac preko kolena, ko što ti misliš, nego su i mene i njega još iz gimnazije, a posebno na beogradskom univerzitetu godinama preparirali. Sad, jeste da je Srđa, s obzirom na svoj staleški položaj bio od mene prijemčijivi.

MOMČILO: A ja ga s majkom i sestrom iz pijeteta prema njegovom pokojnom ocu Svetozaru, primio pod krov, s obzirom na tragičnu okolnost da je on poginuo pod presom u mojoj fabrici.

SRĐA: Presa je bila neispravna.

MOMČILO: Rekoh: bog će mi platiti, da prigrlim siročiće s majkom.

SRĐA: A zucka se i da ga je neko gurnuo ko sindikalnog funkcionera koji je podbadao na štrajkove.

MOMČILO: Skoro dvadeset godina smo ko jedna familija živeli.

SRĐA: Pa ste mu posle i grob ko vešcu raskopali i glogov kolac zaživijali u zemne ostatke, uz pojanje popova, a u cilju rasterivanja radnika koji su se svake nedelje oko njegove humke okupljali.

MOMČILO: Nikad nikakve razlike među decom nisam pravio.

JOVA: Na rečima nisi, al u odevanju ih je bilo.

MOMČILO: Za istim stolom smo jeli.

JOVA: Meni štof i cuger kod Teokarevića, pa kod dvorskog šnajdera na šiče, a Srđi gotovo odelo od koprive kod Tivata.

MOMČILO: Ma jesam li vas svo troje zajedno na beogradski univerzitet upisao, koštalo je to para.

SRĐA: Onamo nam je i bio rasadnik, čičo, dobro si uradio.

MOMČILO: Zoru ne ubrajam, probali smo, takoreći, i kroz levak, al u njenu glavu nauka ne ulazi.

JOVA: A što je usput Zorina i Srđina majka Janja i nas dvoje odgajila posle majčine prerane smrti, tato, to nikom ništa.

MOMČILO: Još im dopustio da me zovu stricem i čičom, kao da smo, bože me oprostite, rod rođeni od istih muda.

SRĐA: Različitih pogleda na svet, čiča.

MOMČILO: Zar sam zaslužio da mi se ovako zlim za moje dobro vraća?

JOVA: Ovo je tek začetak tato, pritrpi se.

MOMČILO: Ko zna kakva me još beda očekuje s vaše strane.

JOVA: Ma od koga to, tato, ne preteruj.

MOMČILO: Od ovih što sad u nesreći dižu svoj glas.

SRĐA: E pa dolazi, striko, sirotinjskih pet minuta.

MOMČILO: Al bič na kraju puca, upamti žutokljunče. Sad mi je tek jasno šta se u tvom oštrom pogledu krilo.

SRĐA: Bes potlačenih, striče. Ko vulkan ćemo proključati.

JOVA: Ja sam uz njih tato, u istom stroju.

MOMČILO: Ma lepo su meni moji prijatelji skretali pažnju, da se od ološa zahvalnosti ne nadam, al ja se nisam dao doći. Mislio sam, crveni ili plavi, svejedno, braća smo i sestre, od jedne loze. Neće se Srbi međusobno tamaniti, jedna im je vera.

SRĐA: Koliko ja znam striče, ti se nikada u politiku nisi preterano mešao, nego si čak i s podsmehom o tim višestranačkim ujdurmama govorio, otkud sad najednom kod tebe toliki otpor spram Kapejota.

MOMČILO: Otud što ste nam vi i došli glave.

JOVA: Sami ste sebi, tato, grob iskopali.

MOMČILO: Ma lepo su meni moji prijatelji prorokovali: čim dođe do prve pometnje oni će nam krknuti nož u leđa.

JOVA: Ama kome, tato, ne razumem te.

MOMČILO: Pa nama Srbima. U Hrvatskoj se već sprema pokolj, javio je radio.

SRĐA: Al otkud tebi, striče, najednom opet glava, kad otoič u

razgovoru reče kako si je prineo na oltar otadžbine, da ne kažem za račun srpske buržoazije.

MOMČILO: Ako nisam ja, jesu mnogi drugi, maltene svaki treći.

JOVA: Ne govori u ime mrtvih, tato, kosti će im se premetnuti.

MOMČILO (Otme od Srđana, koji se zajedno s Jovom u toku svade debelo gosti sa trpeze, flašu): Hoću i ja da nazdravim svima onima koji mrze nas Srbe. (nalije čašu i besno je iskapi) Nek jedu govna. (baci čašu na zid da se razbije)

SRĐA: Zar i nas dvoje zajedno s njima, striče?

MOMČILO: Da bog da te ubilo moje dobro.

JOVA: Zar sinovca da prokuneš, tato?

MOMČILO: Nije on meni od danas ništa, a i ti ispred imena da brišeš ono „deli“. Nisi ti delija, to može samo pravi Srbin da bude.

JOVA: A ja sam izrod, znači, po tvome.

MOMČILO: Vuk Branković.

JOVA: Još te nisam čuo tato, da ovako otrovno kuneš.

SRĐA: Prikrivao se pred ukućanima, a inače, učestvovao je i on kad su ceremonijalno bacali anatemu na mog matorog paleći mu voštanice unatraške.

MOMČILO: Lažeš, huljo.

JOVA: Lažeš ti, tato. Pričala nam je majka Janja sve kako je bilo.

MOMČILO: To sam ja u svome gnezd u svijoj kukavičja jaja, sad mi je tek puklo pred očima.

SRĐA: Nećemo ti mi kletvu uzeti za zlo, striče, smekšaćeš ti, nije se sa nama komunistima šaliti.

MOMČILO: Nikad, brajko. Žilav je Momčilo Jabučilo ko svaki dvoglavi orao. Ispod časti mi je i da opštim dalje sa vama, jer vi ste na bojnopolju okaljali obraz srpskog ratnika pred celim svetom.  
(drekne) Gubite mi se ispred očiju. (vraća se doručku)

JOVA: Zar smo već dotle dogurali, tato, da nas i iz kuće isteruješ u naručje krvnika?

MOMČILO: Nisam ja rekao da izađete na ulicu. Spustite se dole u suteran, u vešernicu, al po mogućnosti da vas niko ne vidi, zgroziće se. U kazanu s ceđom i gasom poparite prvo sve te ciganjske dronjke

sa sebe, pa se posle i sami izribajte, da se ta gamad i šuga ne proširi na ukućane.

SRĐA (pođe sa Jovom nadesno prema vratima, pa zastane): Ne moraš striče nikom govoriti da smo tu sve dok se mi ne uljudimo.

MOMČILO (grmne): Ma hoćete li me već jednom osloboditi da dokrajčim jutarnji obrok. (oni brzo odu, on se predaje doručku)

JOVA (proviri samo glavom kroz vrata): A što se tiče okaljanog obraza tato, (Momčilo se zagrcne i kašlje) samo to u odlasku da ti natuknem, osvetlaćemo ga mi kad nas baćuška pozove. (brzo povuče glavu, Momčilo se zacenjuje od kašlja)

MOMČILO (kroz grcanje): Fuj, fuj. Povrh svega još i dlaku našoh u jajetu.

ZORA (dotrči iz sobe s leve strane): Al da ne bude opet u nas striče, na krivoga beda, da te pitam: jesi li se ti odjutros obrijao?

MOMČILO (još grca): Nemaš druga posla, nego da mi u trenutku kad se rastajem sa dušom, postavljaš svoja glupa pitanja. Gusko jedna, pomози mi, što se bečiš.

ZORA: Isplezi se.



MOMČILO (grca): Otkud meni dlake na jeziku, bleso li nijedna?  
Pozovi mi smesta majka Janju.

ZORA: Zar te niko nije obavestio, ona je još od ranog jutra, otkako je presušio vodovod, iza kuće u vrtu na pumpi? Deli susedkama vodu.

MOMČILO: Nek prestane načas da klima, neće voda za toliko presahnuti.

ZORA: Al nisam sigurna hoće li je pustiti, vrt je krcat izbezumljenih ženturača. (spolja dopire graja)

MOMČILO: Što toliko galame?

ZORA (ode do vrata da baci pogled u vrt preko ograde balkona):  
Otimaju se među sobom koja će pre napuniti svoju šerpenjaru.

MOMČILO: Znači, opet su svi preči od mene.

ZORA: U strahu svet posebno žeda.

MOMČILO: Ma šta mi reče.

ZORA: Puše im se usne ko kaljeno gvožđe.

MOMČILO: Okvasite im ih, ljubim vas, pa makar ja i skapao za ovim astalom. (krklja)

ZORA: Zar te je baš toliko pritislo?

MOMČILO: Zalogaj mi ko knedla zastao na pola puta. Gadi mi se da ga maljavog progutam, a žao mi da ga ispljunem. (spolja dopire tutnjava tenkova i cika) Šta se to otud valja?

ZORA (ide ka otvorenim vratima prema vrtu i osluškuje): Kao da je krenulo drvlje i kamenje.

MOMČILO: Zatvori ta vrata, spolja ispod ruševina dopire smrad leševa.

RUŽICA (istrči iz sobe): Tato, nestala je i struja. (ona i Zora ciče u stranu, pa se i zagrlje)

MOMČILO: Za mesec dana pišljivog ratovanja sve nam se pokoleba.

MAJKA JANJA (izbezumljeno uleće kroz vrata s desne strane): Sustiže nas pokora, rođeni moji, sklanjajte se. (Ružica i Zora ciče od straha)

MOMČILO: Šta reče, Majka Janjo, poispadaće mi plombe od cvokotanja?

MAJKA JANJA: A meni žuč prska. Gamižu tenkovi kroz grad i ruše sve pred sobom. (Zora i Ružica ciče, tenkovi grme)

MOMČILO: Dal i to možda nije razlog, majka Janjo, zbog kojeg ja treba da gutam tvoje dlake?

MAJKA JANJA: Molim.

MOMČILO: Našao sam dlaku u jajetu.

MAJKA JANJA: Ništa te ne čujem od ovih detonacija.

RUŽICA (u samrtnom strahu): Oče naš, iže jesi na nebesjah, da svatisja imja tvije, da pridet carstvije tvoje.

ZORA: Ne boj se Ružice, nas će naša braća odbraniti.

MOMČILO (i dalje ne mrda od stola): Hoće, đavolsku mater.

MAJKA JANJA: Ništa te ne čujem, govori glasnije.

MOMČILO: Nisi mi, kažem, servirala belu kafu.

MAJKA JANJA: Ne čujem.

MOMČILO: Belu kafu. Zahtevam moju belu kafu. (detonacije, dim i mrak koji Momčilo sačeka za stolom, baš kao da se ništa ne dešava)

PRVI REZ: BELI SLEZ

Najviše je fanatika odanih življenju.

ZA PROMENU CRNO-BELI NEMI FILM

PREMA PRIČI RUŽIČINOG SNA IZ

DRUGOG PARČETA.

(PRED SMRT)

**DRUGO STANJE: TUPO KLANJE**

Ko je dovoljno veliki, biće

veliki i bez glave, a mali

neka ne dozvoljavaju sebi

taj luksuz.

(Mesto zbivanja kao i u prethodnom stanju. Jutro je, u salonu nema nikog, odnekud dopire pevanje Zare Leander preko radija)

RUŽICA (njeni krici iz sobe s leve strane): Tato. Tato. Tato.

MOMČILO (proleće kroz vrata s desne strane i hita k Ružici preko scene. U prolazu): Možda nam je neki ludak prodro u kuću, ima ih danas ko pleve.

RUŽICA (Dolazi iz sobe s ocem koji je pridržava. Mrmlja sebi u bradu): Oče naš, iže jesi na nebesjah.

MOMČILO: Smiri se, Ružice, otac je s tobom.

RUŽICA: Da svjatisja imja tvoje.

MOMČILO: Mora da si nešto ružno sanjala.

RUŽICA: Da pridet carstvije tvoje.

MOMČILO: Sedi ovde na trosed do tvoga oca dok se ne primiriš.

RUŽICA: Da budet volja tvoja jako na nebesi i na zemlji.

MOMČILO: Popij čašu hladne vode, okvasi grlo.

RUŽICA: Hleb naš nasušni daj nam danes (Momčilo je ošamari i ona se prene) Što si me ošamario?

MOMČILO: Ćuti, samo kad si došla sebi.

RUŽICA: Ti me ne mrziš, jel da? Nisi me od besa klepio.

MOMČILO: Volim te najviše na svetu. Ti si moje mezimče.

RUŽICA: Poljubi me onda u čelo, kao što si me ljubio dok sam bila mala.

MOMČILO (poljubi je u čelo): Je l ti sad bolje?

RUŽICA: Jeste malo. Užasan sam san usnila.

MOMČILO: U tako izopačenom vremenu živimo, da nije ni čudo. Noći su nam košmarne, a kad se ujutro s težinom probudimo i sa stvarnošću sukobimo, mi namah u teskobu i mrzovolju zapadnemo.

RUŽICA: Ti si se, tato, za ovih pet meseci okupacije mnogo izmenio.

MOMČILO: Znam, zbrčko sam se i podnadio.

RUŽICA: Teško te je prepoznati.

MOMČILO: Zbog toga što sam naglo osedeo.

RUŽICA: Šta te muči, što ne kažeš.

MOMČILO: Ništa posebno. Pomalo neredovna stolica i učestalo puštanje vode, ali to dolazi s godinama.

RUŽICA: Tajiš, znači, čuvaš u sebi.

MOMČILO: Šta bih krio i čuvao, pare su vam svima na dohvat ruke u šifonjeru ispod veša?

RUŽICA: Pa da goriš ko cigareta duvana ti ne bi rekao.

MOMČILO: Bih ja, ali kad nemam šta. Starim, jedino to. Pritiskaju me godine, pa svodim račune.

RUŽICA: Ne preremaži se, ti ćeš sto godina živeti.

MOMČILO: Al dok sam bio mlad i drčan, ja sam verovao da će u životu biti sve kako sam ja zamislio, pa sam se ko lav borio. Sad sam, doduše malo kasno shvatio, da je sve to bila glupost.

RUŽICA: Zar si se baš toliko u sve razočarao?

MOMČILO: Shvatio sam da u životu ide sve svojim prirodnim tokom mimo naših snova.

RUŽICA: Ne smem ni da zamislim šta bi bilo sa nama da se ti nisi brinuo i borio za sve nas.

MOMČILO: Tri puta biste bolje prošli da ste se zaputili svojim bogazama, da vas ja nisam gurao i odvrćao. Nego onda to nisam znao što danas znam.

RUŽICA: Ala si ti zapao u depresiju.

MOMČILO: Sipnja me moja davi. Sve me boli. Sam sam sebi dozlogrdio.

RUŽICA: Gospode bože, koliko si ti tužan. Mora biti da sam te ja zbog toga i sanjala.

MOMČILO: Ispričaj mi taj san.

RUŽICA: Sanjala sam te baš u ovoj prostoriji.

MOMČILO: A gde ste vi?

RUŽICA: Kojekuda. Tu negde po kući. I onda nas ti kao dozivaš.

MOMČILO: Poimence.

RUŽICA: Ma ne, nego onako, sve na „ehej“ i „ohoj“, ali se to kao u snu podrazumeva da nas ti okupljaš. I onda mi u isti mah, sa svih strana utrčavamo k tebi.



MOMČILO: A ja?

RUŽICA: Ti si kao jako ozbiljan i zbog nečega brižan. Dočekuješ nas s mirom, bez previše osećanja. Vlada muk.

MOMČILO: Traje, znači.

RUŽICA: Čitavu večnost.

MOMČILO: Al ti skrati malo, sažmi. Nemoj sad u snu čekati na mene, dok ja progovorim.

RUŽICA: Posle izvesnog vremena, ti kažeš: Lepi moji, ja sam pri kraju, uskoro ću na dalek put.

MOMČILO: To ja često govorim i na javi.

RUŽICA: I onda ti kao legneš na ovaj naš trpezarijski sto s glavom prema izlaznim vratima, a ruke ti prekrštene.

MOMČILO: Sve isto kao i u mrtvaca.

RUŽICA: Onda neću san ni da ti pričam.

MOMČILO: Možda vi krijete od mene da sam ja još pre dva-tri meseca umro, da se ne biste bacali u trošak oko moje sahrane.

RUŽICA: Ne budi morbidan.

MOMČILO: Onomad u sredu kad sam se probudio sasvim sam lepo budan znao da je baš za taj dan zakazana moja sahrana, i pođem kroz kuću da vas pitam: hoćemo li da krenemo, al kako nikoga ne zateknem, ja zaključim da je moj ukop, ko zna ih kojih razloga, pomeren za neki drugi dan po nedelji.

RUŽICA: Nisi valjda od bede s uma sišao, tato.

MOMČILO: Ako i nisam, uskoro ću. Nastavi san.

RUŽICA: Neću, nepovoljno na tebe utiče.

MOMČILO: Nastavi, biću čvrst, neću ni suzu pustiti.

RUŽICA: I nemaš zbog čega, nisi umro, pravio si samo probu. Rekao si nam ležeći na astalu s prekrštenim rukama: Hoću blagovremeno da proverim koliko će me ko i na koji način žaliti kad krenem na svoj poslednji put do večite kuće, pa da shodno tome sastavim i zaveštanje kod advokata. (Momčilo se zacereka) I tebi je to smešno.

MOMČILO: Jeste donekle, jer sve to što si ispričala živi još u srpskim običajima. Mora da si nekad nešto o tome čitala, pa ti se sad u snu vratilo.

RUŽICA: Nije isključeno, mada se ne sećam. Al u snu je bilo velikog plača i očajja, kakav ja u životu još nisam doživela. Na tom mestu sam se s bolom iz sna i trgla.

(S desne strane kroz vrata načas proviri Srđina glava)

SRĐA: Ks-ks. (brzo povuče glavu)

MOMČILO (u čudu gleda oko sebe): Ču li i ti zmijsko siktanje?

RUŽICA: (preplašeno se osvrće) Ne.

(opet proviri Srđina glava)

SRĐA: Ks-ks.

RUŽICA (preneraženo): Sikće nešto.

SRĐA (naglo prodre u sobu): Sikće vaš mozak. Ja vam dajem signal.

MOMČILO: Šta izvodiš, prepao si nas?

SRĐA: Jeste li sami?

RUŽICA: Nismo, u sobi je i Jova, samo još spava.

SRĐA: U toku noći je li vas ko posećivao.

MOMČILO: Jeste, tvoj pokojni ćale. I kako se to ponašaš kao da si s vešala utekao.

SRĐA: Probudite mi Jovu.

RUŽICA: On se ljuti kad ga budimo.

MOMČILO: I jesam li ja tebi jednom za svagda zabranio da ga zivkaš.

SRĐA: Kao da smo mi još uvek deca, pa da nam ti komanduješ. Ružice, probudi ga, dogovorili smo se.

MOMČILO: Ti da ostaneš tu gde jesi, ja u ovoj kući komandujem.

SRĐA (pođe ka sobi): Probudiću ga ja onda sam.

MOMČILO (ispreči se): Samo preko mene mrtvog.

SRĐA: Slušaj striče, ovo nije šala, dižemo ustanak u Srbiji, dat nam je mig iz Moskve.

RUŽICA: Možda i jeste tato, otkud znaš da nije.

MOMČILO: Čak iz Moskve. Ne znam kojim putem. I to kroz Hitlerove moto-mehanizovane horde. I još kome. Srđi i Jovi. Dvojici

šmokljana koji su pred Hitlerovim napadom na našu zemlju pobjegli u ciganjskim dronjcima.

RUŽICA: Zbilja Srđo, gde oni čak iz Moskve odabraše baš vas dvojicu, ne zvuči normalno.

SRĐA: Ma, hoćete li da vam pokažem proglas našeg Ceka? (vadi iz džepa ispresavijani letak i gura im ga pod nos) Dižemo se na oružje. Čitajte.

MOMČILO (odgurne od sebe njegovu ruku s letkom): Neću ništa da čitam. Ako si ti dresirani ker, moj sin nije. Ali vam oni iz Kremlja zazvižduću, vi jurnete. Što niste branili zemlju kad je trebalo?

SRĐA: Ma neću se ja ovde sa vama natezati. Mi krećemo u odlučan boj protiv fašizma potpomognutom svetskim imperijalizmom. Odzvonilo im je. Najdalje za tri meseca biće ostvarena svetska proleterska revolucija.

RUŽICA: Tato, on ima i pištolj za pojasom.

MOMČILO: Ne igrajte se vatrom, deco, sve će nas pobiti zbog vaših ludorija.

SRĐA: Ima Kineza pola milijarde, ostaće neko.

RUŽICA: Kakve veze imaju Kinezi s nama, Srđane?

SRĐA: Velike, Ružice. Ogromne. Jer u nas komunista svejedno je ko je Srbin, ko Kinez, ko Hrvat ili Arnautin.

MOMČILO: Vama su i Turci braća, slušao sam ja to.

SRĐA: Drugovi, ako su komunisti i proleter.

MOMČILO: To li znači smeru kominternu u spregu sa Hitlerom i Vatikanom, da pobije sve Srbe, pa da posle našu grudu preplavi Kinezima.

RUŽICA (krsti se): Gospode bože, sakloni.

SRĐA: Nama je svaki proleter mio, pa ma koje vere bio, samo kad je ateista.

MOMČILO: E sad popij čašu hladne vode, kad si se tako slatko najeo komunističkih govana, nemoj dete da mi zaražavaš.

RUŽICA: I ne povedi nas vo iskušenije.

SRĐA: Kasno vam je gospođice moliti vam se, prebacio vam se tatica u računu. I patrijarh vam je u logoru.

MOMČILO: Tako znači. Izlajao si se: vi biste prvo da nas odbijete od pravoslavlja, po turskom receptisu.

SRĐA: Napadom na Sovjetski savez Hitler je i sebi i vama potpisao smrtnu presudu.

RUŽICA: Šta ti to, tato, imaš zajedničko sa okupatorom, o čemu on govori?

MOMČILO: Šta bih imao, robujem im? A on bunca zatrovan.

SRĐA: Kriješ, striče. Lažeš. Imate ti i Hitler u nama zajedničkog neprijatelja.

RUŽICA: Moj oca.

SRĐA: Aha. Nada se da će mu Hitler sačuvati fabriku od nas.

MOMČILO: Kakav Hitler? Koja odbrana? Šta vi smerate sa mojom fabrikom?

SRĐA: Smeramo da sva sredstva za proizvodnju otmemo iz ruku eksploatatora i gulikoža.

MOMČILO: To li je, dakle, to? Vi nastupate pod parolom: Svoje ne dam, tuđe dizam, to je srpski komunizam.

SRĐA: Bliži se dan, striko, kada će svetski proleterijat ispaliti poslednje plotune u glave imperijalista.

MOMČILO: Ne širi komunističku propagandu u ovom časnom domu, poslednji put te opominjem, inače će ti crni petak biti bliži nego što si se nadao, tanka ti je šija.

RUŽICA: I ostavi nam dolgi našja jakože i mi ostavljam dolžnikom našim.

SRĐA: Misliš, krvopijo sirotinjska, da mi ne znamo da ste nam spremali Bartolomejsku noć.

RUŽICA: O kojima vama, tato, on s takvom mržnjom govori.

SRĐA: Govorim, gospođice, o našim domaćim izdajnicima koji su se stavili u službu okupatora.

RUŽICA: Nije moj tata.

MOMČILO: Nisam, kćeri.

SRĐA: Lažeš. Noćas ste organizovali hajku u nameri da nas sve u krevetima pohapsite.



MOMČILO: Pojma nemam kćeri, o čemu on govori. Kunem se.  
(prekrsti se)

SRĐA: Zbog toga ja i nisam kući spavao, a Jova jeste, jer njega još nemaju u evidenciji. I nisu uspjeli, on i ja danas odlazimo.

RUŽICA: Kuda ćete?

SRĐA: Zna se, u partizane.

MOMČILO: Ti kako hoćeš. Ali on mi iz kuće neće izaći dok sam ja živ.

SRĐA: Pohvataće nas gestapovci ovde čoveče, ko zečeve, jesi li normalan? Mi nemamo drugog izbora. Ili šuma-ili logor. Idi Ružice. Reci mu, ako se on predomislio, ja odoh bez njega.

RUŽICA (snebiva se, pogleda čas u Momčila, čas u Srđu): Dobro. Idem. Probudiću ga. (brzo ode u sobu s leve strane)

MOMČILO: Zar u životu da me snađe što sam oduvek najviše mrzeo? Zar sin jedinac da mi se uhvati u kolo s najgorom bagrom?

SRĐA: A moje je serbez da dignem sve četiri u vis. Da se sladi kolonijal-delikatesima iz okupatorskih zatvorenih magacina. I da na

Kolarčevom nazovi narodnom univerzitetu sluša koncerte Ilze Verner, Marike Rek i Zare Leander.

MOMČILO: Ne znaš ti, zvekane, odakle si šupalj, zato tako pogano na mene kevćeš iako sam te od malih nogu brižno gajio i hlebom hranio.

SRĐA: Preseo mi je svaki tvoj zalogaj, suzama sam ga zalivao.

MOMČILO: Gde li će ti ta tvoja nezahvalna duša?

SRĐA: U brigade proletherske, da zbacimo jaram kleti, da živimo ko Sovjeti.

MOMČILO: Ma znaš li ti klipeto, da sam namah po dolasku Nemaca zatvorio fabriku i raspustio osam stotina radenika.

SRĐA: Načuo sam da si dan-dva imao petlju, tek koliko da se ne kaže kako su ti gaće pred Švabama spale prvog dana.

MOMČILO: A nisi načuo da su moji radenici kidisali na mene, da me linčuju zbog toga što im žene i silnu nejač zatvaranjem fabrike osuđujem na smrt gladu.

SRĐA: Baci prazne priče i razglabanja, striče, fabrika ti radi i dan danji, i to udvostručenim kapacitetom, neće ti omaliti kapital.

MOMČILO: Radi kad su na čelo uprave postavili za komesara folksdojčerskog majora i fabrički krug opasali naoružanim stražama i bodljikavim žicama.

SRĐA: Čuvaju te bre čičo, ko zenicu oka svog.

MOMČILO: Uveli tri šihte, mene ko vlasnika nisu ništa ni pitali. Za prekovremeni rad plaćaju po svome dvostruku satninu, pa se tvoji proleter i otimaju da rade i po četrnajest sati dnevno, a vi biste s njima da dižete svetsku revoluciju, jedna vam majka ne bila.

SRĐA: Nije nego, kako ga ti izokrete, da na sirotinju padne osuda zato što ropski rmba. A čiji kapital se uvećava, to da prećutimo.

MOMČILO: Ma znaš li ti, tikvane nezahvalni, da sam se ja tri dana i tri noći lomio i kolebao, da li da sopstvenu fabriku dignem u vazduh dinamitom.

SRĐA: To ne znam i sumnjam. Gde su ti dokazi o tome, striče. Imaš li živih svedoka.

MOMČILO: Imam sve one s kojima sam rame uz rame četiri godine krvavo ratovao protiv tih istih govana. Pet ratnih rana je na meni.

SRĐA: Ma hoćete li već jednom prestati s tim vašim solunaškim tršenjem i kukumakanjem?

MOMČILO: A obaška što je opštepoznato ko je iz Srbije proterao one nakazne nemačke šparhete na rodinim nogama. Momčilo Jabučilo, ako nisi znao. I moji takozvani francuski emajlirani štednjaci marke „zenit“.

SRĐA: Jedino si se s tom markom zafrknuo. Ha, ha. Kao da si predosećao. Posle zenita dolazi zalazak. I ti ćeš zaći.

MOMČILO: Znam ja da je za vas u tim godinama sve u životu više zafrkancija, al setićete se vi kad-tad svoga hranioca, pa će vam doći žao. Pravićete vi mene od blata kad me više ne bude bilo. I ovakvih kao što sam ja.

SRĐA: Dobro, molim te, reci: šta te je sprečilo da učiniš to s dinamitom od fabrike, po čemu bi te pokoljenja pamtila vekovima?

MOMČILO: Prvo, nisam piroman po struci, ne znam kako se dinamit postavlja, a ne smem nikome da se poverim. Ne želim da bilo ko drugi zbog mene strada. I odem sutra dan da prošetam kroz pogone. I u jednom ćošku ugledam bure s benzinom, pa pomislim: zapaliću. Ali me skoli neka tuga. Izgoreće i ljudi. I zar svoje da palim. Sve sam to ja sam stekao. To je jedno. A drugo: imam vas na grbači.

SRĐA: Rekao si u množini: vas-to znači i mene.

MOMČILO: Pa sve što je na tebi, bukova glavo, ja sam ti kupio. Od mene živiš dvadeset godina. Što se praviš lud?

SRĐA: Ja se pravim, a ti luduješ.

MOMČILO: Nije, nego znam: zapaliću danas sopstvenu fabriku, a oni će sutra doći da vas pokupe i strpaju u logore. Nisam ja sam, pa jedna duša-jedna guša, da dižem svetske revolucije na jeziku. Ja sam primoran da mislim na više stvari.

SRĐA: A ponajviše na svoj sopstveni čemer.

RUŽICA (uleti usplahireno): Nema Jove u spavaćoj sobi.

MOMČILO: Kako da ga nema, sigurno je u kupatilu?

RUŽICA: Krevet mu je nerazmešten. Izgleda da nije ni ležao.

SRĐA: Što nisi zavirila u ostale sobe? Možda je u biblioteci.

RUŽICA: Nigde ga nema, sve sam pretražila.

MAJKA JANJA (uleće mahnito kroz vrata s desne strane): Ljudi, hapšenje.

MOMČILO: Gde bre hapšenje?

MAJKA JANJA: Kod nas. Izvukoše Jovu iz kreveta.

SRĐA: Otkud je Jovin krevet kod nas, Janjo, saberi se.

MAJKA JANJA: Ležao sa Zorom u njenom, bože mi oprost.

RUŽICA (krsti se): I majko božja, blagoslovena si među ženama.

MAJKA JANJA: Niti sam videla, niti sam čula kad se ušunjao.

ZORA (dotrčava kroz vrata s desna. Bosonoga, razbarušena i obučena samo u šlafrok na golo telo): Zar još niko nije otrčao da ga spasava?

MOMČILO: Pokrij se, dete, gola si.

ZORA: Ni do čega mi nije. Zar zbog mene da dopadne apsane?

SRĐA: Da se vi u za revoluciju odsudnom času, upustite u tako štogod. Sramota.

(Zora brizne u plač)

RUŽICA: Ne plači, Zoro, ja znam da ti nisi kriva.

MAJKA JANJA: Kriva je, nek se isplače.

MOMČILO: Ne tražimo, ljudi, krivca u času kad nam valja spasenje tražiti. I stišajte duhove, ja se sad moram rastrčati, da ga nađem gde je.

ZORA: Ako ustreba ja ću umesto njega robijati, podjednako smo krivi.

MAJKA JANJA: Ti se prvo sita isplači, pa ćemo posle ti i ja razgovarati.

RUŽICA: Što ste sad svi na nju graknuli, kao da je ona rat izazvala?

SRĐA: Učinite sve što je u vašoj moći, striče, da ga isčupate, jer on je danas potrebniji našem pokretu no ikad do sada.

MOMČILO: Znam, posebno će mi vaš pokret reći hvala.

RUŽICA: Ne moraju ljudi, tato, bog sve vidi.

MAJKA JANJA: A oni su , u stvari, došli moga Srđu da hapse.

SRĐA: To sam i očekivao, zbog toga sam se noćas i sklonio odavde.

MAJKA JANJA: Ne date mi do reči doći, da kažem Momčilu sve što treba.

MOMČILO: Što su onda skleptali mog Jovu, ako su došli da hapse tvoga Srđu?

MAJKA JANJA: Uobrazili da je on Srđa.

ZORA: Otkud u Srbiji da brat leži sa rođenom sestrom u krevetu.

MAJKA JANJA: Pa čula si kad kažu: u vas komunista je to tako. Slobodna ljubav. Nanu li vam bezbožnu rodoskrvničku.

RUŽICA (krsti se): Jako spasa jesi rodila duš naših.

MAJKA JANJA: A i oni Srbi, braća naša. Još ja uzela da im ljubim cipele i molim. Greota je tako sa svojim narodom. A oni se cere. Kažu: mora da je ovaj tvoj nazovi sin i tebi, matora veštice, ko pas majci. Izritaše me kao strvinu.

SRĐA: I neka mi posle samo još neko kaže da se u ovome času nije rodoljubima latiti oružja.

MOMČILO: Snizi temperaturu, sinovče. Nije mi sad do tvojih tirada.

ZORA: A jedan uzeo da se pomokri u onu našu mesinganu vazuu. Kaže: izbulji se komunistička kurveštijo. Premeri mi ga. I izmahnuo njime onako u šaci, pa mi se popišao po licu. I nogom me što je



mogao jače šutnuo u mali stomak. Kaže: ovo ti je da ne radaš komunističku kopilad, da vam zatremo svaki trag.

RUŽICA (krsti se): A bog sve zna, samo on može izmiriti zavađeni narod.

MOMČILO: Jesu li mog sirotog Jovu izložili velikoj torturi?

MAJKA JANJA: Jašta čoveče. On siroma urla i krklja onako iskrvavljen i podnadio od bubotaka. Nisam ja taj. Urla. Nisam ja taj. I otima se ko bivo ispod sekire, al njih je trojica, pa ga ubivaju i pesnicom i laktom, i čim stignu kolenom i glavom u glavu. Nećeš odricati, deru se. Ček dok te sad odvučemo u Glavnjaču, priznaćeš i ono što ti se ne traži.

MOMČILO: Znači, u Glavnjači je. (pođe) Odoh ja. (saplete se i stane da se osvrće, ne zna kuda će)

SRĐA: Moram se i ja što hitnije počistiti odavde. Zvirni Ružice, kroz prozor na ulicu, da ošacuješ nisu li pred kućom postavili kakvu zasedu.

(Ružica zajedno sa Zorom ode u sobu, Momčilo pođe na desno kao da će otići)

MAJKA JANJA: Nećeš valjda Momo, izaći iz kuće u pantuflama?

MOMČILO (zbunjeno zastane): Gde su mi cipele? (Majka Janja mu ih brzo nalazi. Iz sobe se vraćaju Zora i Ružica)

SRĐA: Ima li koga napolju?

ZORA: Samo dve devojčice igraju školice na pločniku.

(Momčilo seda, Majka Janja mu donosi cipele)

MAJKA JANJA: I ne žali na parama, Momo, čiji su da su, srpska ih je majka rodila, razumeće te.

MOMČILO: Spreman sam i kompletnu fabriku da im poklonim, samo dete da mi oslobode.

MAJKA JANJA: I zlatan sat ponesi, u Srbiji to koji put više vredi i od brda para. Pare su pare, al se žuto zlato blista.

MOMČILO: Nego, pošalji mi načas ovamo tvoju Zoru, da je načas nasamo nešto priupitam. (Majka Janja prilazi Zori, Srđi i Ružici koji se nešto sašaptavaju, i ona Zori šapne na uvo, te Zora brzo priđe Momčilu koji nikako da obuje cipele) Ti si, dete. (ona klima glavom) E, sad da mi bez ustezanja kažeš: jeste li ti i onaj moj brljivko nočas, mislim, uradili ono baš skroz na skroz, do krajnosti?

ZORA: Bolje i da nismo.

MOMČILO: A otkad vi to upražnjavate, đavo da vas nosi vaš dečiji?

ZORA: Ima mesec i po dana, čičo, kako smo počeli da se ljubakamo i dirkamo, mada do noćas nismo išli niže od pasa.

MOMČILO: Ako te je onaj moj klipeta, mislim, upropastio, mi ćemo vas onda zaručiti, jer ne može se u Srbiji tek tako uzimati devojci nevinost pre braka, a obaška što to sad u ovoj situaciji može i pred policijom da naiđe na sasvim drugo podrazumevanje i tretman.

ZORA: Ma nije striče, da izviniš, to noćas meni bila prvina. Imala sam ja pre Jovana još trojicu.

MOMČILO: Au bre Zoro, pa ti ko šišarka.

ZORA: A što baš šišarka, striče?

MOMČILO: Pa stalno padaš.

ZORA: Gurate, striče, desnu nogu u levu cipelu.

MOMČILO: I sad moj Jova treba da plati glavom zbog trenutne slabosti.

ZORA: Ko za inat se baš tako utanačilo. Srđan juče reko da sinoć neće spavati kod kuće, a mi brže-bolje da iskoristimo priliku.

(Momčilo naglo ustaje i odlazi, Majka Janja otrči za njim da ga isprati, a Zora se vraća Srđi i Ružici)

SRĐA: Nemam ni ja više ovde šta da čekam.

RUŽICA: Kuda ćeš, jadniče.

SRĐA: A što jadnik? Ja odlazim onamo gde je danas svakom pravom patrioti mesto.

ZORA: Zar ni preobuku nećeš uzeti, bato?

SRĐA: Imam ja tamo sve što mi je potrebno, k svojim odlazim. Mi jednu jabuku delimo na dvadeset i četiri dela. A ko ima dve rubače, on jednu daje onome golaću do sebe.

RUŽICA: Dok je dve na dvojicu, može lako, al kako jednu košulju da podele dva golaća. Ne seku je valjda nadvoje.

SRĐA: Nose je na smenu, do podne jedan, a od podne drugi. Ne jede se kod nas na otmicu. I ako se Jova ikako vrati, prenesite mu moju poruku, da ne mrda nikud. Neka se primiri i sačeka šifrovanu poruku gde i kad treba da dođe, on šifru zna. I ne plačite sad, videćemo se najkasnije za tri meseca. (pođe ka vratima, Majka Janja mu dođe u susret) Idem, majko.

MAJKA JANJA: Čiča mi je u odlasku uz obraz na uvo šanuo da te bez para ne puštam. (iz nedara izvadi svežanj novčanica i pruža ih Srđi.)

SRĐA (odgurne od sebe njenu ruku sa novcem): Skloni to, nisu meni nužne njegove okrvavljene pare. (on pođe)

RUŽICA: O bože, zar ne mogu braća Srbi ni na jednom rastanku da se prominu, a da se ne orezile?

SRĐA (u odlasku): Doviđenja svima u oktobru. I ti sejo prestani da cviliš. Što je bilo-bilo je, od danas se rađa novi i pravedniji svet. (ode, muk)

MAJKA JANJA (posle kratke pauze): Rasturi nam se kuća u jednom danu. (pođe)

RUŽICA: Nećete se valjda sad svi razići i mene ostaviti samu da svisnem od tuge?

MAJKA JANJA (u odlasku): Vратиću se ja, kćeri, samo da obrišem onu Jovinu krv sa poda i zidova, ako se bude dalo.

ZORA (posle dužeg muka): Ako se ti mene gnušaš Ružice, mogu ja i da se sklonim.

RUŽICA: Zar ne možeš ni malo da ćutiš?

ZORA: Ja kad ćutim, ko da me nema.

RUŽICA: I preklopi to malo, razdrljena si, da ne nazebeš.

ZORA: Nije meni hladno, ne znam od čega se tresem.

RUŽICA: Srce ti zebe.

MOMČILO (ulazi pridržavajući razbarušenog i izubijanog Jovu):  
Pridržite ga, čeka me pred kućom u autu gospodin Srba Parezanović.  
(Zora i Ružica pritrčavaju da prihvate onemoćalog i bolnog Jovu, a  
Momčilo iz neke fijke izvlači putnu torbu)

RUŽICA: Mili brate, spasio te naš mili tata očas.

ZORA: Ti si opet tu. Ti si opet tu.

MOMČILO (otvara vitrinu i iz nje vadi srebrne tacne, ausece, pehare i  
trpa ih u putnu torbu): Obećao sam mu još nešto prezentirati za  
upravnika zatvora.

RUŽICA: Kakva sreća u nesreći. Prava sreća.

ZORA: Ti si opet tu. Opet si tu.

MOMČILO (sve mu se ono iz torbe prospe na tlo): Tiše malo. (brzo kupi i stavlja natrag u torbu)

RUŽICA: Tu je Zoro, nemoj stalno ponavljati ko pokvarena gramofonska ploča.

ZORA: Ali on je opet tu. Opet je tu.

MOMČILO (ušeptrlja se): Zbuniću se. (kao da je zaboravio šta mu valja činiti)

RUŽICA: Spusti se bato na stolicu, noge ti se tresu.

JOVA: Samo polako, nesiguran sam. (lagano se spušta)

MOMČILO: Aha. (brzo prilazi stolu, spušta torbu i prekopava džepove)

JOVA: Uh. (čim zadnjicom dodirne sedište, on stane da se diže)

MOMČILO (nađe papir koji je tražio): Tu je, treba da mu potpišem taj đavolji proglas podrške. (brzo ga potpisuje)

ZORA: On ne može da sedi striče, boli ga mnogo.

MOMČILO (grabi torbu i polazi, u odlasku): Smestite ga u krevet, rastrešen je od tuče. Potražiću lekara čim se vratim. (ode)

RUŽICA: Hoćeš li moći bato da dogamižeš do sobe oslanjajući se na nas dve?

JOVA: Al nemojte žuriti, utrnuo sam. (zakašlje se i pljune krv)

ZORA: Kuku, zakašlja se i ispljune krv. (napreduju ko puževi, sve stopu po stopu)

RUŽICA: Dobro, jesu li oni ljudi ili zveri bato, kad su stigli da te unakaze za tako kratko vreme?

JOVA: Srbi su.

ZORA (ulazeći zajedno sa Jovom i Ružicom u sobu): Ma ko će kome, ko što će svoj svome.

MAJKA JANJA (vraća se spolja s Momčilom): Videla sam te kroz prozor pred kućom, pa ti poleteh u susret.

MOMČILO: Samo načas da sednem. (umorno seda) Žiga me nešto ispod lopatice s leve strane.

MAJKA JANJA: Mora da te oznojenog uvatila promaja.



MOMČILO: I ovde me u sredini oštro seva grudna kost.

MAJKA JANJA: Žurio si mnogo, Momo. Pitam se: kad pre odlete do Glavnjače i natrag, ko da si na krilima.

MOMČILO: Samo kad sam ga našao.

MAJKA JANJA: Prekrsti se.

(oboje se krste)

MOMČILO: Na prečac sam im ga oteo i doveo kući.

MAJKA JANJA (poskoči): Doveo. (Momčilo klima glavom) Pa što kriješ? Što mi ne govoriš? Ja i ne znam. Gde je Jova?

MOMČILO: Odvukle ga Ružica i Zora u sobu da prilegne, noge mu ne funkcionišu najbolje, moram što pre pozvati lekara. (on se diže)

MAJKA JANJA (uzima sa stola poslužavnik s priborom za belu kafu): Idem belu kafu da ti zgotovim, da se potkrepiš, posustao si.

MOMČILO (pođe na drugu stranu ka vratima): Nemoj, grko mi je nešto.

MAJKA JANJA: Nećeš. (ispusti poslužavnik s priborom. Momčilo ode u sobu. Mrak.)

## DRUGI REZ: ČEMERIKA I KRMEZ

Svako dobro mišljenje je  
od đavola, jer sve izlaže  
sumnji.

ZA PROMENU CRNO-BELI NEMI FILM  
PREMA PRIČI RUŽIČINOG SNA  
IZ TREĆEG PARČETA.  
(KUVADE)

## TREĆE STANJE: GUSTO GRANJE

Poštovanje bližnjih je u  
srazmeri straha koji nam  
ulivaju.

(Mesto zbivanja kao i u prethodnom stanju. Jutro je, raščupan sedi za stolom Deli Jova u raskopčanoj oficirskoj bluzi sa epoletama. Ima jahaće pantalone i čizme. Po stolu su razbacane igraće karte, ima mnogo čaša, flaša i tanjira sa nedokraćenom hranom. U prostoriji puno duvanskog dima)

MAJKA JANJA (dolazi k Jovi i sama umorna): Odoše li jedva jednom, deli Jovo, tvoji kompanjoni, svanulo je?

JOVA: Ne bi se oni još pokrenuli, da i treći balon vina nije presušio.

MAJKA JANJA (rastrebljuje razvašareni sto): Hajde što piju, praznik je, nego puše ko Turci, sve jednu na drugu. Uopšte ne gase. Dim bi se u sobi ko sir dao nožem seći. (ostavi sto, pa otvori staklena vrata i prozore na upravnom zidu prema vrtu) Još uzeli na uskršnje predvečerje da prebijaju kecu rebra.

JOVA: Ostrvilo se to, majka Janjo, u ovom mutnom vremenu.

MAJKA JANJA: I što bolan, ova uskršnja jaja ovako smrskaše i razdrobiše, greota je i pred bogom i pred ljudima.

JOVA (ustaje i skida bluzu): Mrzelo ih pijane da ljušte.

MAJKA JANJA: Jadna im majka, nose na rukavima dvoglave orlove s natpisom unaokolo: s verom u boga za kralja i otadžbinu, a ni jedan čestito ne zna da se prekrsti. Još kad im posle ponoći reko: Hristos uskrese, oni mi odvratiše preko ramena: i tebi na isti način, matora. Kao da su, bože mi oprosti, na drveću rasli.

JOVA: Oteli se od kuće sa sela prevremeno, pa ostali neotesani. Al

sutra nanoć si fraj, srećom, majka Janjo. Odahnućeš. Prave oni onde poviše Slavije, na ćošku Hartvigove i Njegoševe ulice, u kafani „Vardar“ veliko slavlje.

MAJKA JANJA: Šta opet slave?

JOVA: Veliku provalu u organizaciju beogradskih komunista.

MAJKA JANJA: Lažu more, traže samo razlog da se nažderu i naloću.

JOVA: Čuo sam ja i u kancelariji, da su pre neke noći pravili veliku raciju. Pohapsili su preko dve stotine osoba. Kažu: niko nije stariji od dvadeset i tri godine, a ima ih i od petnajest-šesnajest godina, što muških-što ženskih.

MAJKA JANJA: Sirota srpska dečica, sve će ih satrti.

JOVA: Al oni kažu: dvesta komunista manje, znači u stvari, dvadeset hiljada živih Srba više.

MAJKA JANJA: Jedu govna.

JOVA: Jer, ako svaki od tih komunista, kažu, ubije samo jednog Nemca, Nemci bi za odmazdu streljali dvadeset hiljada nedužnih Srba. Ratno je stanje.

MAJKA JANJA: Ma jebem ti, bog mi ne uzeo za greh što psujem pred tobom, to njihovo ratovanje bez viteštva: to je zverski masakr, a ne borba zaraćenih strana.

JOVA: Nemoj pričati svašta, majka Janjo.

MAJKA JANJA: Kamo lepe sreće kad bi neko zarezivao šta matora ženetina čantra. A imao bi šta da čuje.

JOVA: Umeš ti i da prekardašiš. I ne znam šta ti bi da izvališ ono ovde pred svima.

MAJKA JANJA: A koje to, Jovo?

JOVA: Pa ono, da mi treba da se izmirimo i udružimo s partizanima, pa da zajednički navalimo u Srbije sa obe strane na Nemce.

MAJKA JANJA: Tako ja mislim da bi bilo bolje.

JOVA: Danas samo lud čovek govori ono što misli.

MAJKA JANJA: Nisam ja to pričala pred Nemcima. Rekla sam pred našima.

JOVA: Otkud su ovi što se kupe ovde tvoji?

MAJKA JANJA: Srbi su. Po godinama bi mi svi mogli biti deca.

JOVA: E ti tvoji Srbi su mi rekli da ih ti više, kad mi dođu na kartanje, ne dvoriš. Neće očima da te vide. Kažu: u stanju je babuskera da nam sune otrov u ravnogorsko testo.

MAJKA JANJA: U koje testo?

JOVA: Pa u gibanicu, brate, šta se čudiš. I jedva sam te odbranio. Reče jedan od njih: trebalo bi matoroj veštici, da ne bleji, udariti dvadeset i pet batina puždrom po guzici. Potegoše posle i pitanje Srđinog odsustvovanja od kuće. Trebalo bi, kažu, proveriti dali je on zbilja zbog rajs maraka na dobrovoljnom radu u Nemačkoj, možda baba laže. Pre će biti da je on u partizanima kad ona navrće izokola na onu stranu.

MAJKA JANJA: Ko da su nešto nanjušili, hleb im se ogadio.

JOVA: Nemoj sad sto rastrebljivati, umorna si, idi predahni.

MAJKA JANJA: Ljutiće se Momčilo kad ustane zbog ovakvog kalabaluka. Praznik nam je. Znaš da njemu nije po volji što ih ti ovde skupljaš s koca, s konopca.

JOVA: Nije mu po volji, a on me je u sve ovo i uvalio. Nego, zaboravih da te pitam: je l me ko tražio?

MAJKA JANJA: Koga li ti, da mi je znati, već tri godine, iz dana u dan pogledaš kad me svako jutro pitaš je l te ko tražio?

JOVA: Znači, opet nije. A gde ti je ćerka?

MAJKA JANJA: Otišla Šišarka u Čelije, da obiđe sinove kod tetka Kosane, i da usput potegne štogod namirnica, praznik nam je, a kuća prazna. Ako uspe da je na ulasku u grad ne pretrese i orobi Srpska državna straža, doneće i pečeno jagnje da ponudimo dušu. Odoh sad da dremnem makar pola sata, meni je to taman. (ode)

JOVA (prilazi vratima sobe na levoj strani, pa prisloni uvo da oslušne): Matori je opet svu noć slušao radio. (kuca na vrata)

MOMČILO (iz sobe kroz vrata): Ko je?

JOVA: A ko bi bio? (vrata se otvore i pojavi se Momčilo obučen ko za izlazak) Ti opet celu noć nisi ni trenuo.

MOMČILO: Ko bi zaspao pored tih tvojih alamana koji se tako vulgarno bez prekida izražavaju?

JOVA: Ti si mi njih na vrat i natovario.

MOMČILO: Nisam te učio da tu baraberiju dovlačiš u kuću.

JOVA: A oni su gospoda, pa čekaju da ih pozoveš. To su sve gegule. Nasrću ko svinje. I pusti te prazne priče, živ sam zaspao, već tri godine prežvakavamo jedno te isto bez ikakvog smisla.

MOMČILO: Kad si dosad sedeo, sačekaj sad i da ti kažem šta sam noćas čuo preko radija.

JOVA: Znam. Crvena armija nezadrživo napreduje na Istočnom frontu, a Ujka Sam i Džon Bul se vuku po Italiji ko puževi.

MOMČILO: Radio London me stavio pod slovo „Z“.

JOVA: Zašto baš tebe, sunce im ljubim blesavo, pored toliko pravih i prevejanih izdajnika?

MOMČILO: Pitaš se zašto. A jesam li potpisnik Nedićevog proglašenja o radu, redu i miru?

JOVA: To si im potpisao samo zbog toga da bi mene pustili iz Glavnjače.

MOMČILO: Ne zanima njih zbog čega sam ja kvinsling.



JOVA: Nisi samo ti, potpisale su to i malo veće srpske glave, pa ne vidim da su i njih stavili pod slovo „Z“.

MOMČILO: Plus što sam ja i veliki liferant za potrebe nemačke soldateske.

JOVA: I da bar nađoše neku drugu šifru, nego kao da smo u Centralnoj Africi, signaliziraju nam slovo „Z“, da se koljemo ko na stočnoj klanici.

MOMČILO: I povrh svega sin mi je Ljotićev oficir.

JOVA: Vajan li sam ja oficir. Mastiljara. Čekaj, nisu valjda i mene pominjali. (Momčilo skrušeno klima glavom) Jesu. E videće oni koji sam ja srpski fašista, samo dok mi od Srđe stigne šifrovana poruka.

MOMČILO: Ti se tome još nadaš, naivčino. Tri su, bre, godine prošišale, a od poruke ništa. I ko zna gde je siromah Srđa ostavio kosti. (krsti se) Bog da mu dušu prosti.

JOVA: Tako ti misliš, tato.

MOMČILO: Samo bi lud čovek mogao da misli drukčije.

JOVA: Kad mi se ne dade da ostanem u onoj Glavnjači.

MOMČILO: A znaš li koliko sam im para isporvteo za tvoj otpust.  
Sve sam im srebro obaška iz kuće odneo.

JOVA: Zašto mi nisi dao da umrem na mukama ko čovek, svetlog  
obraza? Što li si me odande izbavljao?

MOMČILO: Pa sin si mi, deli Jovane, šta ti je? Kako bih ostavljao  
kost svoje kosti na milost i nemilost krvnicima, da je oni lome i  
drobe? Sačuvao sam ti život.

JOVA: Život izdajnika je teži od smrti, tato.

MOMČILO: Sve se umara i lapi, Jovo. I miris, i smrad, i slava, i  
poraz. Ništa nije večno.

JOVA: Narod će nas pobiti usranim motkama.

MOMČILO: Znam, neće nas oprati ni Dunav ni Sava. (zaplače)

JOVA: Nećeš valjda ko baba ridati nad sopstvenom sudbom?

MOMČILO: Dobro je što za nama niko od potomaka ne ostaje.

JOVA: A kad se s početka četrdeset i druge Janjina Zora okopilila sa  
mnom, ti nisi za dete hteo ni da čuješ. Čak si zabranio da mu posmrtno  
nadenu tvoje ime.

MOMČILO: U paklu ću se ja zbog toga peći. Bog je tako hteo. Neće bar imati za kim da upiru prstom pominjući me po zlu.

JOVA: Što si imao da kažeš, rekao si tato, ja te više neću slušati. I sam si rekao da ja ovde više nemam šta da tražim. Gotovo je. Imam ja svoj plan.

MOMČILO: Nemoj samo prenagljivati, sine, još si ti mlad. Pusti ti mene matorog, da ja okajem grehe za obojicu. Ja sam već sve do najmanjih sitnica predvideo. Treba samo još neke posliće da posvršavam.

JOVA: Sutra ću u kafanu „Vardar“ poneti u aktn-tašni moj doprinos slavlju.

MOMČILO: Neću za sobom da ostavljam nejasnoće i nered.

JOVA: Imam deset kragujevčanki, što sam ih jednu po jednu donosio kući iz magacina, zlu ne trebale.

MOMČILO: Zaveštanje ću overiti u sudu.

JOVA: Pa ću lagano, kad se društvo uz muziku i pevaljke propisno naćefleiše, jednu po jednu u torbi pod astalom da odšrafim.

MOMČILO: I onda ću na sam dan našeg pravoslavnog krsta.

JOVA: Pa kad stanem da ih čukam i bacam od sevdaha, ko čaše stolovače, prštaće lubanje ko srča.

MOMČILO: Na dan Krstovdana, 27. septembra, lećiću u svoj krevet preko jorgana i to svečano obučen.

JOVA: Leteće meso s kostima, ko krpa na čamovim letvama. Zatrću na terevenci kompletnu Upravu grada zajedno sa specijalom policijom. Pamtiće se taj pačaris decenijama.

MOMČILO: Niti ću šta više jesti, niti ću šta piti, a još manje reći.

JOVA: A zadnju ću da sačuvam za sebe, da je stavim na prsa, ovde, s leve strane, gde mi je srce, pa nek imaju posle o čemu da čitaju srpski đaćići u čitankama.

MOMČILO: I sve tako dok me ne uzme milostivi bog.

JOVA (odlazi u sobu, zeva i dodaje): Znači, ode ti tata u fakire.

MOMČILO (izađe na balkon, vrati se, nešto traži po stolu): Gde si Jovane? (pođe do vrata sobe i odškrine ih) Jesi li legao? On zaspao, nije me ni saslušao do kraja, a ja uzeo dva ofarbana jaja u džep da se

kucnem s njim, da jedan drugome poželimo srećan praznik. (vadi iz džepa blokče i lista ga) Da vidimo šta ja za danas imam zapisano. Novo groblje. (vraća notes u džep) Uskrs je, biće valjda nekog od činovnika u kancelariji. (pođe ka vratima balkona) Ne pogledah u nebo da vidim kakvo li je vreme. Bez i jednog oblačka. (nađe amrel, pa ga skloni u ugao) Neću nositi amrel. (stavlja šešir na glavu i odlazi)

RUŽICA (dolazi iz svoje sobe lepo ali skromno obučena i počešljana): Tato. (gleda po salonu) Već je negde odlunjabo. I da mi je samo znati gde se on smuca po gradu bez ikakvog cilja. Na šta samo liči ova naša kuća, kao da smo je sotoni iznajmili za predvorje pakla. (vraća se u sobu)

ZORA (dolazi kroz vrata s desne strane, očigledno s puta, ima torbe stare kufere i sl.): Ima li koga? (spusti stvari na pod i pođe da zagleda po salonu nered koji je ostao za Jovom i njegovim alamanima) Au, izgleda da su oni noćas baš debelo zaglavili. Do podne će da čmavaju. (prilazi Ružičinim vratima i kuca) Jesi li se probudila, Ružice?

RUŽICA (naglo izade iz sobe): Ti s puta.

ZORA: Samo što sam ušla u kuću.

RUŽICA: E, pa Hristos Vaskrese, Zoro.

ZORA: Vaistinu vaskrese, sejo. (grle se i ljube)

RUŽICA: Znaš da sam te noćas sanjala.

ZORA: Ako je ružno, ne pričaj mi. (sedne) Moram da sednem, od Valjeva do Beograda sam prestajala u hodniku. (majka Janja ih osluškuje)

RUŽICA: I sanjam ja kako si ti opet na porođajnim mukama.

ZORA: Nije to san Ružice, to je zbilja, opet sam u blagoslovenom.

MAJKA JANJA (gurne malo odškrinuta vrata i upadne kod njih): Aman-zaman, kćeri mila, ako je i od tebe, previše je.

ZORA: A ti nemoj da prisluškuješ kad nas dve razgovaramo, pa ti neće biti ni malo-ni mnogo. Odlazi odavde.

MAJKA JANJA (zagleda je): Ja rekoh, šališ se, al ti zbilja pustila stomak.

ZORA (odgurne majka Janju od sebe): Ostavi nas na miru i gledaj svoja posla.

RUŽICA (sad i ona zagleda Zoru): Ma ovo je, bog i duša, treći-četvrti mesec.

ZORA: Pa šta i da jeste, nećete se vas dve porađati umesto mene.

MAJKA JANJA: Ma lako je ćerko roditi, al ko će ih silne gajiti? Dva smo već utrapili tetka Kosani u Ćelijama, da ih ona prehrani u ovoj gladi.

ZORA: I da usput prikrije od sveta kako vam je neudata ćerka donela u kecelji, što se kaže, dva kopileta.

MAJKA JANJA: A ono prvo siročće što ti je umrlo s početka ćetrdeset i druge, to ne računaiš?

RUŽICA: A što da ne žive ljudi majka Janjo, malo li ih je izginulo u najlepšem cvetu mladosti i to na pravdi boga.

MAJKA JANJA: Al nije ni moja Zora jedina koja treba da brine o priraštaju. I ćije li je sad ovo, zna li se uopšte? Prvo je bilo Italijanće, drugo Lićanće. Da nije sad ovo treće Švapće, bojim se?

ZORA: Pa šta i da jeste.

MAJKA JANJA: Kuku meni.

ZORA: Her Štefan je ko melem. Nisam u životu sreła nežnijeg i suptilnijeg ćoveka.

MAJKA JANJA: Znaš ti mnogo.

RUŽICA: Ako naša Zora ne zna šta su muškarci, majka Janjo, onda ne znam ko zna.

MAJKA JANJA: I je l oženjen?

ZORA: Bio je, al su mu žena i troje dece izginuli pod ruševinama od bombardovanja.

MAJKA JANJA: More, istina je da su ženske ćurke. Ne znaju one ko je kakve vere. Je l to Njegoš reče?

ZORA: Hajde, što nas muškarci ismevaju zbog naše mилоšte srca, nije ni čudno. Oni su nezreli, vavjek bi da se oko nečega bore, pa makar i glavom platili. Al ti, majka Janjo, koja si mi samo jednog brata rodila, pa ni za njega već tri godine ne znaš da li je živ ili mrtav, nemoj potpirivati.

MAJKA JANJA: A koja bi to majka na kugli zemaljskoj od svoje volje sina u smrt poslala? Nema takve. Nego naš glas niko i ne sluša. A ti si, ćerko, znači, baš odlučila da okotiš svakoj naciji po jednog podanika.

ZORA: Neću da smišljam unapred, nego kako bog da.



RUŽICA: Al zbilja Zoro, šta li će reći svet kad čuje da si rodila našem neprijatelju, to se i ja pitam?

ZORA: Meni je neprijatelj svaki onaj koji spram žene ispadne baraba, a ni mi Srbi u njima ne oskudevamo.

MAJKA JANJA: Al ima li za tebe, mila kćeri, ičeg svetog?

ZORA: Ja sam žena i veće svetinje od ljubavi ne mogu imati.

RUŽICA: Proglasiće te kurvom, Zoro.

ZORA: More, ješće oni meni s dlana. (vadi ispod suknje delove pečenog jagnjeta umotanog u krpe) I ajd da pogledamo od čega se živi.

MAJKA JANJA: Gde ga sakri-pod suknju.

RUŽICA: Jesu li te pretresali?

ZORA: Zavlačili su mi ruke u nedra, da kao provere ne nosim li bombe unutra, a u stvari, siti mi se sisa naštipali, sva sam modra.

MAJKA JANJA: Šta li imaju od toga, da ih čovek pita?

RUŽICA: To sam bog zna.

ZORA: Mora da ih nešto nagoni iznutra, ko što su ovu našu zemlju goni da se vrti. I šta ti još čekaš, majko, što ne kupiš i ne nosiš ovo?

MAJKA JANJA: Gledam, sad kad si sve ovo povadila ispod suknje, stomak ti došao još veći, pa čisto ušpicen. Muško će biti.

ZORA: Pomeri se već jednom. (majka Janja pokupi pečeno meso i brzo odlazi) Ne može se čovek kurtalisati napasti. A tvoj san me kopka. Ona nas prekinu. Nastavi.

RUŽICA: Ti kao na porođajnim mukama, a ja nailazim i kažem: Zoro, zar ćeš opet po ovoj vrućini da se naprežeš? Jer, kao leto je, znojiš se a ja ti ga maramicom otirem s lica. Pomozi mi, kažeš ti. Lezi pored mene na krevet, pa sve čini što ja činim. Preslikavaj me, lakše će mi biti kad udvojimo napone.

ZORA: Što začuta?

RUŽICA: Stomak mi se digo, pa mi pritiska srce.

ZORA: I leže li ti?

RUŽICA: Zadigoh suknju i uhvatih te za ruku, pa legoh. Vrištiš ti - vrištim ja. Ti grizeš usne - ja grizem usne. Grčiš se i ja se grčim. I u jednom času kao da se pokolebah. Pomislih: šta li je sve ovo meni

trebalo, al začuh detinj plač i obuze me blaženstvo. Ko zna hoću li ga tako snažno još koji put osetiti.

MAJKA JANJA (naglo uđe): A ko nije rađao, on ne zna.

ZORA: Ti si opet prisluškivala.

MAJKA JANJA: Ma gde bih ja, u prolazu sam. (uzima iz vitrine poslužavnik) Treba mi ovaj naš veliki poslužavnik za jagnjetinu. (pođe, pa se osvrne i malo vrati) Al nije to ko popiti čašu hladne vode, kažem.

RUŽICA: Pa i voda može po neki put da presedne.

MAJKA JANJA (pođe, pa zastane i vrati se malo): Samo, vredi. Ja se ovako matora kajem što nisam još koji put.

ZORA: Gubi se.

MAJKA JANJA (brzo odlazi, u odlasku): Nego mi je čovek prerano umro.

RUŽICA: Raspričala se stara, pa ne može da ode, a ja bi da čujem: šta ti misliš o mome snu.

ZORA: Lep je. Mislim odiše ko zemlja posle prolećne kiše. Čak si mi i ti sama dok si pričala došla nekako lepša.

RUŽICA: Ja lepa. Koješta. U stvari, ja sam nekad nešto čitala o našim starim običajima na porođaju, pa mi se to u snu pojavilo. Al nema tog običaja više. Sve se, u stvari, menja.

ZORA: I sve ostaje isto. Jedni se rađaju, drugi umiru.

RUŽICA: A šta ti reče otac Justin, jesi li ga posetila u manastiru?

ZORA: Jesam, al pismo ti ne donosim. Kaže on: može neko da te pretrese, pa da ti nađe, bolje upamti.

RUŽICA: I jesi li popamtila?

ZORA: Nisam svaku reč, al ono osnovno znam. Ti si rođena o pomračenju sunca.

RUŽICA: Nije mi majku ogrejalo na umoru.

ZORA: I imala si dve sestre: Anicu i Maricu. I tri ste crkve vas tri sestre podigle na Kalemegdanu, al smo je tvoja ostala. Njihove su Turci razorili i kamenje pobacali u ušće Save u Dunav.

RUŽICA: Biće da si ti tu nešto pobrkala.

ZORA: Desi se to meni, da ostavim pamet na tavanu. Otprilike to bi ti bilo to, koliko ja razumem. Mnogi su nas ružili i satirali, al mi smo ipak još uvek tu. Voli nas bog. Posebno tebe. Ne zovemo te slučajno crkvom.

RUŽICA: Čekaj, jel otac Justin rekao da dolazim ili da ne dolazim k njemu u manastir?

ZORA: Opet je rekao nešto mnogo zamumuljeno, čisto filozofski. Setiću se kako se on to izrazio. Nešto kao: ako čovek ume da se žrtvuje, on ne mora na trgu žrtvenik zidati, on ga može potpaliti i u svom srcu, da niko ne vidi. Nije mi jasno šta mu to znači. A tebi?

RUŽICA: Sasvim. Ne mogu više da ostanem u ovom zverinjaku.

ZORA: Ti ovu predivnu vilu nazivaš zverinjakom, al treba onamo da odeš, pa da vidiš užasa. Stršljeni, buve, ose, obadi. Oblaci muva, kako sediš, prekriju te.

RUŽICA: Moram što pre otići odavde.

ZORA: Ma ne misliš, valjda, ozbiljno da napustiš ovaj raskoš i gospodstvo, zarad one njihove sirotinje i bede. Sobičci im ko lule. Uopše, sve je to skučeno i pidžavo. Bez elektrike su. More, bez čestitog kreveta. Na slamnjačama leže. Pokrivaju se ponjavama. Jedu

iz plehanih tanjira. Kašike im drvene. Škilje im one gasare. Svi šapatom govore. Bez ikakve su živosti.

RUŽICA: Meni mir i treba.

(stanu da zavijaju gradske sirena za uzbunu)

ZORA: Ovo su sirene. Da nije požar.

RUŽICA: Čekaj da čujem javljaju li štogod preko radija. (brzo upali radio, prisloni uvo na njega) Grad nadleću bombarderi. Leteće tvrđave.

ZORA: Čiji su to? Nemački?

RUŽICA: Ma ne, američki.

ZORA: Otkud oni čak ovde? (izleti na balkon prema vrtu)

RUŽICA (jurne ka vratima sobe u kojoj Jova spava i otvori ih): Ustaj bato, avioni. Bombardovanje. Diži se.

JOVA (izleti iz sobe u pidžami) Čiji su avioni?

ZORA (uleće s balkona u sobu): Svi su izašli na balkone i krovove, pa mašu na avione. Dernjaju se ko ljudi.

JOVA: Ne bojte se onda, oni gađaju nemačke vojne ciljeve. Gde je otac?

RUŽICA: Nema ni njega, ni majka Janje. Janjo. Majka Janjo. (počnu da gruvaju bombe i kulja prašina, sve se smrači)

MOMČILO (mahnito uleće): Pade bomba u Krunskoj ulici posred porodilišta. Polude čovek s porcijama u ruci na moje oči. Pošao u vizitu ženi i novorođenom detetu. Udara glavom o iskrivljenu gvozdenu traverzu i urla: Moja žena i dete. Moja žena i dete. (vrati se u salon i za sobom dovuče Janju) Ulazi ovamo, što si se zaglavila.

MAJKA JANJA: Kad ne mogu brže. Osakati me balavurdija.

RUŽICA (proviruje iz druge sobe): Tato.

MOMČILO: Jeste li svi na broju?

JOVA (izvlači se ispod trpezarijskog stola): Tu smo tato.

MAJKA JANJA: A gde je moja Zora?

ZORA: Krijem se majko. Odoše li saveznici? (priđe radiju i odvrne ga do kraja, trešti pesma Ilze Verner) Da se malo povratimo uz muziku.

MOMČILO: Ma utišaj to štogod da ne trešti od naše kuće ko s ringišpila na vašarištu.

ZORA: Vama je izgleda najteže kad muzika svira.

RUŽICA: Kad ti se kaže da utišaš, ti utišaj. (priđe i ona ugasi radio)

ZORA: Vi ste svikli na plač i jauke, pa vam prosto neprirodno dođe kad je neko veseo. (dune iz sobe prkosno)

MAJKA JANJA: Bezobrazna je ko niko njen.

RUŽICA: Da joj svi zajedno pozavidimo.

JOVA: A gde si ti, tato, bio dok je gruvalo?

MOMČILO: Na groblju.

MAJKA JANJA: Da si se meni javio, pošla bih s tobom i ne bih dobila dvadeset i pet po turu.

RUŽICA: Ti po turu, majka Janjo, u tim godinama.

MOMČILO: Upala joj tri ajgira u letnju kujnu, pa je bez mnogo priče, po kratkom postupku, presamitili preko astalčeta.



JOVA: To su ih poslale one moje barabe od sinoć.

MAJKA JANJA: Dvojica me držala, a onaj treći udarao. I kako mi koju opali, on vikne: ovo ti je za tvoga Titu. Ovo ti je za tvoga Titu.

RUŽICA: I dvadeset pet puta tako. (okrene se i bez reči dune u svoju sobu)

MAJKA JANJA: Manje. Ako se nisam prebrojala, bilo je sedamnaest kad je počelo da pada i trese, a oni na vrata. Pobegli su.

MOMČILO: A kad sam utrčao u dvorište, ja vidim ona baulja po travi, rekoh: kontuzovana je.

MAJKA JANJA: Nisam. Oni me izubijali i ostavili. Ja probam da idem, ne može se. Onda se spustim dole i ostanem da puzim ko malo. Al sreća da si ti, Momo, naišao, da mi pomogneš.

JOVA: A gde se izgubi Ružica?

MOMČILO: Sigurno je u sobi. Idem da vidim šta radi onamo.

MAJKA JANJA: Plače.

JOVA: A zbog čega?

MAJKA JANJA: Ko bi ga znao. Ona stalno plače.

MOMČILO: Nema nam Ružice u sobi. Ostavila nam je samo ovo ceduljče.

MAJKA JANJA: Ko da ne može usmeno da nam kaže šta hoće, nego nam se pismeno obraća. Čudna je ona.

JOVA: Šta piše, pročitaj nam naglas. Ako nije neka državna tajna.

MOMČILO (čita sa cedulje): Mili moji i dragi. Moliću se bogu za oproštaj vaših grehova. Izvinite što odlazim bez pozdrava, tako je moralo da bude. Vaša Ružica.

JOVA: Ona je u rastrojstvu, tato. Zar ti nije jasno? (Jova jurne u sobu)

MOMČILO: Kuda ćeš sad, sine?

JOVA (zastane): Ako požurim, sustićiću je na železničkoj stanici.

MAJKA JANJA: Misliš da će ona na put.

MOMČILO: Pričala je stalno o tom ocu Justinu.

JOVA: Vraću je, ne brinite. (uđe u sobu)

MAJKA JANJA: Blago njoj kad ima brata pored sebe.

MOMČILO: Što stojiš Janjo, sedni da odahnemo.

MAJKA JANJA: Kakvo te sedenje spopalo čoveče? Ja sad neko vreme moram i spavati potrbuške.

MOMČILO: Ne znam jesu li i u Zagrebu naši saveznici na prvi dan njihovog Uskrsa pogađali nemačke vojne ciljeve u porodilištima?

MAJKA JANJA: A koje su oni vere, ti što su odozgo gađali?

MOMČILO: Katoličke.

MAJKA JANJA: Onda mi je sve jasno.

MOMČILO: Šta kažeš?

MAJKA JANJA: Ništa. A ti?

MOMČILO: Ni ja. Prekopali su grobić. (tišina)

MAJKA JANJA: Onom Zorinom detencetu što smo mu s početka četrdeset i druge posmrtno dali tvoje ime.

MOMČILO: Aha.

MAJKA JANJA: Šta je živelo, dva meseca.

MOMČILO: Išao sam da mu platim grobarinu, al kasno sam se setio, prekopali su grobić.

MAJKA JANJA: Ne smem ni da te pitam: hoćeš li belu kafu?

MOMČILO: Što, zar ja ujedam?

MAJKA JANJA: Nije, nego niti imam mleka, niti imam kafe. (odlazi)

MOMČILO: I reci Zori nek pojača taj vaš radio, ništa se ne čuje. Nek odvrne do kraja da grmi. Što jače može. (pojača se muzika da sve trešti, peva Marika Rek) Iz inata neka trešti nad ruševinama. (mrak)

## ČETVRTO STANJE: MRSNO ŽDRANJE

Telo s dušom obitava u obostranom  
nemiru bez osude, zato što  
čak i smrtnu presudu  
čini bespredmetnom.

## TREĆI REZ: KIKIREZ

Na vrh jezika najčešće  
dolazi smrt.

ZA PROMENU CRNO-BELI NEMI FILM  
PREMA PRIČI RUŽIČINOG SNA IZ  
ČETVRTOG PARČETA.  
(LAPOT)

(Mesto zbivanja kao i u prethodnom stanju. Na svim prozorima i  
vratima prema vrtu spušteni su šaloni, tako da je u salonu polutama.  
Stvari su pokrivenne platnima, u kući niko ne živi)

RUŽICA (dolazi kroz vrata s desne strane u odori srpske kaluđerice):  
Bože blagi, pa ovde se, kao u grobu, ništa ne vidi. (zastane) Moram  
sačekati da mi se oči priviknu na tamu. Kućo naša napuštena.  
(pokrene se oprezno, pipajući rukama ispred sebe) Il da se ko slepac

na pipanje dovučem do prozora, da podignem šalone. (ona dođe do prozora, otvori ga širom i digne šalone, u sobu prodre svetlost, napolju je divan sunčan dan, umorno sede u jednu fotelju leđima okrenuta prozoru) Kao da nikada nisam živela u ovoj kući.

MAJKA JANJA (iz vrta proviruje kroz otvoren prozor, uplašeno): Ko je unutra?

RUŽICA (okrene se u fotelji prema prozoru): A ko pita?

MAJKA JANJA (krikne): Ružice, dete, sunce te ogrejalo, dolazi ovamo da te zagrlim i izljubim. Danima mislim na tebe.

RUŽICA (prileti, pa se preko prozora grle i ljube): Što ne prekoračiš unutra?

MAJKA JANJA: Ne sme se, zabranjeno je.

RUŽICA: Ko je zabranio?

MAJKA JANJA: Naša nova narodna vlast. Zar nisi videla pečat i objavu na ulaznim vratima?

RUŽICA: Videla sam, ali to za mene ne važi. Ovo je kuća moga oca.

MAJKA JANJA: Nije više. Konfiskovali su je. Otac ti je ko neprijatelj naroda osuđen na sedam godina robije sa prisilnim radom.

RUŽICA: Nama nije to imao ko da javi, živimo u manastiru ko na pustom ostrvu.

MAJKA JANJA: Al ima i dobrih vesti. Moj Srđa je živ.

RUŽICA: To je otac Justin čuo od nekog svog poznanika advokata iz Valjeva koji mu je dolazio u vizitu zbog nekog svedočenja.

MAJKA JANJA: Dogurao je do potpukovničkog čina, al majka ga još nije videla u oficirskoj uniformi.

RUŽICA: Ene.

MAJKA JANJA: On je s našom vojskom otišao preko Bosne i Hercegovine za Sloveniju. Odande mi je pisao.

RUŽICA: E, sad mi je laknulo. Sanjala sam ga kako je on kao klepio mog starog sekirom.

MAJKA JANJA: U svađi.

RUŽICA: Ma ne, nego kao preko proje, ušicama. Ko što se u prastara vremena radilo u nas sa starcima na lapotu.

MAJKA JANJA: Ne dao bog da to opet uvedu u praksu.

RUŽICA: I svi mi kao mrtvi hladni, prosto saglasni. Niko da kaže nemoj.

MAJKA JANJA: Zbilja, svi ćute, ko da nam je umrla milost.

RUŽICA: Čak ni moj bata. Nego kao on proju svojim vlastitim rukama izvrnuo iz usijane tepsije na očevo teme, da Srđa preko nje grune.

MAJKA JANJA: Jedva čekam da mi se sin vrati, da ga pitam: je l to ta sloboda o kojoj je on majci pričao još od svojih gimnazijskih dana?

RUŽICA: Al čim mi se u snu predkazalo, ja sam se na put dala.

MAJKA JANJA: Kako li si, crna crkvo, u toj mantiji uspjela da se dokotrljaš do ovamo?

RUŽICA: To moja duša zna. Al mi ti razjasni: šta se ovo dešava s našim narodom?

MAJKA JANJA: Priklanjaju se ljudi velikom većinom. Rešili da uđu u taj takozvani komunizam u kojem niko ništa neće raditi, a svi će imati sve što požele. Čak i od ptice mleka.

RUŽICA: Neka ih - nek imaju, al što se oni na mene kao na



kaluđericu beče i keze. Sita sam se naslušala najgrđih bezobrazluka na svoj račun truckajući se u „Ćiri“ lajkovačkom prugom.

MAJKA JANJA: Prekrsti se kad te tako zajapureni nisu kroz prozor izbacili iz voza.

RUŽICA: Seljanke me u prolazu muvale laktovima u rebra i kroz krezave zube psovale krvavog boga. Čak su mi se i sasvim mala deca plezila. Otkada im to pradedovska vera ogadi.

MAJKA JANJA: Otkako su naši došli na vlast.

RUŽICA: Zar mi pravoslavni nismo njihovi ponajviše?

MAJKA JANJA: Ćuti, da te čuju smesta bi te uhapsili.

RUŽICA: Malo im je što su mi oca upropastili.

MAJKA JANJA: Njega su iz zdravstvenih razloga uslovno otpustili, ne stižem da ti kažem. Došlo je na ovu adresu sudsko rešenje.

RUŽICA: Gde je on ako su ga pustili?

MAJKA JANJA: Nije još stigao. Ja sam išla da se raspitujem, a oni kažu: sačekajte, ne cvili vam štene na sisi. Kao da sam ja kuja, bože me oprostite. Procedure su im do zla boga stroge i rigorozne. Svako na

svakoga sumnja, pa se uzajamno kontrolišu u radu. Treba za njegov otpust, kažu, iskucati sedamnejst raznoraznih lista, upitnika, potvrda, formulara, karakteristika, kartona, uputa i atestata. A svi kuckaju samo sa po jednim prstom, retko koji sa dva.

RUŽICA: Šta rade onda oni ostali, kad ih je po kancelarijama tušta i tma?

MAJKA JANJA: Oni udivljeno gledaju kako slovca po mašini odskaku ko buve. Priučavaju se rukovanjem nove tehnike.

RUŽICA: Ništa mi ne kažeš za Zoru i mog bata Jovu.

MAJKA JANJA: Nisu se još oglasili, al ne brinem ja za njih, iskrснуće oni odnekud kad im se najmanje budemo nadali. Hej. Škripi kapija. Neko dolazi. Sigurno opet neka provera. Beži u sobu. Zavuci se u šifonjer i odande ne mrdaj dok te ja ne pozovem. (Ružica brzo ode, a majka Janja prekorači preko prozora u salon, pa stane kao da briše prašinu s nepokrivene drvenarije)

JOVA (proviri kroz prozor unutra): Majka Janjo. (on je partizan)

MAJKA JANJA (poleti mu u zagrljaj na prozor): Jovo sine. I ti si nam partizan.

JOVA: Jesi li sama kod kuće?

MAJKA JANJA: Ko? Ja? Jašta sam.

JOVA: A šta znači ona objava i pečat na vratima? Je li moj stari u zatvoru?

MAJKA JANJA: Bio je, al su ga uslovno otpustili, pogledamo ga ovih dana.

JOVA: Gde je Srđa?

MAJKA JANJA: U Sloveniji je.

JOVA: E, onda sam ga ja, da izviniš na izrazu, ježa u leđa. On mi je bio poslednja nada.

MAJKA JANJA: Ma jeste li se vas dvojica našli u partizanima?

JOVA: Gde bismo se našli, velika je Jugoslavija? Ja sam im se priključio u Piromanu, nadomak Obrenovca.

MAJKA JANJA: Otkud se tamo stvori?

JOVA: Pa kad sam ono na prvi dan Uskrsa posle američkog bombardovanja pojurio za Ružicom na stanicu, da je vratim kući, valjevski voz mi utekao ispred nosa. Morao sam da hvatam onaj večernji, al stigao sam samo do Obrenovca. U Obrenovcu, krkljanac.

Vojska, žene s decom, unezvereni palanački trgovčići. Svi se pitaju: šta će biti sa nama. Oči im se od straha popele na vrh glave. A železničaru viču: iskidana je pruga, ne idemo dalje.

MAJKA JANJA: Našao si se u nebranom grožđu.

JOVA: Ja se iskradem iz čaršije i krenem jarugom uz put dalje. U sam sumrak nadomak Piromana naletim na partizansku mrtvu stražu. Viču: stoj. Ja stanem. Pitaju me: kuda si krenuo? A mrak se hvata. Biće noć bez mesečine. Oni naoružani do zuba. Na kapama im petokrake. Šta da im kažem? Kažem: pošao sam k vama. Oni me sprovedu u štab brigade i ujutru sam bio u stroju.

MAJKA JANJA: Pitaju li te oni koji si i odakle dolaziš?

JOVA: Pitaju, al ja malo kažem, a pomalo i slažem. Učestvovao sam ti, majka Janjo, i u borbama za Beograd.

MAJKA JANJA: Što nisi skoknuo do kuće da nam se javiš?

JOVA: Izbegavao sam da švrljam unaokolo, da me neko ne bi prepoznao. Čekao sam da prođe onaj prvi uk. Gledao sam kako naši izvode ljude iz kuća.

MAJKA JANJA: Izvode, izvode.

JOVA: I produžim ti odavde sa jedinicom na sremski front. Tamo dobijem dva odlikovanja i čin zastavnika. Kad sam stigo u Slavonski Brod, mene odrede da ostanem u komandi mesta. Živeo sam tamo ko bubreg u loju. I vidiš šta me je na kraju snašlo.

MAJKA JANJA: Šta te snašlo?

JOVA: Ono najgore. Ja sam u bekstvu.

MAJKA JANJA: U kakvom bekstvu, crni sine, što me plašiš? Nisi valjda dezertirao iz Armije.

JOVA: Bio sam primoran.

MAJKA JANJA: Streljaće te Jovo, nemaš više oca da te spasava.

JOVA: Kakav Moma, on je sad ozloglašen. Mene bi jedino Srđa mogao spasiti. Niko drugi.

MAJKA JANJA: Al ko zna kad će se on pojaviti.

JOVA: Meni ode glava ako se on ubrzo ne vrati. Ja ne znam sećaš li se ti onog riđeg s jarećom bradicom što je za vreme okupacije redovno bio za ovim stolom?

MAJKA JANJA: Kako ga se ne bi sećala, taj je meni batinaše poslao da me pretuku, znaš i sam.

JOVA: Al taj isti se sad pojavio u Slavonskom Brodu ko partizanski kapetan. Na ulici me presreo, pa mi kaže: dolijao si Jovo, nećeš se izvući. Kažem ja njemu: ja još i nekako, mastiljario sam u kancelariji, al ti si koordinirao rad crnih trojki Avalske korpusa.

MAJKA JANJA: I podvi li rep, podmuklo pseto.

JOVA: Kakvi. Zgrabi me za prsa, otpade mi dugme sa bluze. Kaže: čini ti se gospodičiću, ja sam među vas bio ubačen po partijskom zadatku. Možda i laže, ko će ga znati. Otrgnem se ja i zaždim niz sokak. On viče: stoj, pucaću. Ali ja se ne obazirem. Jurim pravo na stanicu i uskačem u teretni voz koji se kreće u pravcu moje lepe Srbije. Jutros sam stigao.

MAJKA JANJA: I jesi li se kome prijavio?

JOVA: Nisam. Ne vredi mi bez Srđe. On treba da potvrdi da sam ja četrdeset i prve ostao ovde da sačekam njegovu šifrovanu poruku gde i kad treba da im se priključim. Zašto ta poruka nikad nije stigla, to jedino on zna.

MAJKA JANJA: Znam ja bolje od njega. (Jova se zabezekne) Stigla

je poruka u februaru četrdeset i druge kad su miševi i mačke zajedno spavali.

JOVA: Što mi nisi dala ono što je bilo za mene?

MAJKA JANJA: Da ti dam da odeš po onoj ciči u šumu, pa da te posle do kraja života nosim na duši.

JOVA: Nosićeš me sad, kad me skleptaju i prislone uza zid.

MAJKA JANJA: Ipak je sad nešto drugo. Ja ću tebe da krijem dok Srđan ne dođe. Hraniću te, pojiću te. On se mora pojaviti.

JOVA: Ovde u kući, misliš, da se pritajim.

MAJKA JANJA: Ne ovde, nego kod mene na tavančetu iznad letnje kujne. Daću ti jedno dušeče i jastuk. Al idi sad odmah, dok neko stran nije naišao, vrata su otključana, pa se zavuci gore.

JOVA: Da mi i ti ne smeštaš.

MAJKA JANJA: Ne veruješ svojoj majka Janji.

JOVA: Verujem. Znam. Ti iz ovih stopa nećeš otići u Oznu da im šaneš na uvo gde me mogu naći. Otkud bi ti to.

MAJKA JANJA: Je l to sad i dva oka u glavi zaziru jedno od drugog?  
Beži onamo izvlači se.

JOVA: Idem Dobro. Hvala ti. Imam u tebe poverenje. (ode s prozora)

MAJKA JANJA (priđe sobi i otvori vrata): Izlazi Ružice iz tog  
šifonjera, ugušićeš se.

RUŽICA (dolazi iz sobe ka Janji u salon): Ko je bio?

MAJKA JANJA: Niko. Inkasant iz vodovoda. Silazio u šaht da očita  
potrošnju.

RUŽICA: I šta ćemo sada nas dve, majka Janjo?

MAJKA JANJA: Ja nemam kud, nego natrag u svoj sobičak.

RUŽICA: A šta ću ja?

MAJKA JANJA: Hajde kod mene ako ti je volja, ovde ne smeš ostati.

RUŽICA: Ti im onda brže-bolje dojavij, neka me najure.

MAJKA JANJA: Ja neću, al ima ih puno koji hoće. Ako već i nisu.



RUŽICA: A šta bih ja kod tebe. Možda je ipak najbolje da se vratim u Čelije.

MAJKA JANJA: Živa sahranjena u manastiru, bez ikog svog.

RUŽICA: Da ostanem kod tebe, majka Janjo, ali ne duže od nedelju dana.

MAJKA JANJA: Koliko hoćeš, volja ti je. Ne znam samo kako za sobom da zatvorimo prozor i spustimo šalone da se ne primeti da smo ulazili u zapečaćenu kuću.

RUŽICA (zatvara prozor i spušta šalone): Je l ovako sad dobro?

MAJKA JANJA: Jeste, ali kako ćemo napolje.

RUŽICA: Kroz kuhinjski kapak na tavan, a s tavana kroz badžu niz lojtre u dvorište. Tako sam i ušla. (otvara prozor i šalone) Izadi ti ovuda, lakše će ti biti, a ja ću još malo da posedim ovde.

MAJKA JANJA (preskače preko prozora u vrt): Al nemoj dugo. Sigurno si gladna, imam u lončetu ajnpre čorbice. Dođi. (ode)

RUŽICA (opet se uvali u fotelju i udubi se u misli): Onaj koji rubi. Kako to idaše? Onaj koji rubi nepognute glave. U prilici. Pa dalje. U

prilici nije da predvidi gde će. U toj ludoj smrti. Smrti. Koja da se svrti. Il u trnju gde je tama. Il na trgu ispred hrama. Što li se ja sad setih ovih stihova.

(Momčilo se pojavi na prozoru izgužvan, prašnjav, neumiven i šlogiran, visi mu leva ruka i šepa leva noga. Želi da govori, ali se ne razaznaje šta)

RUŽICA (Trgne se, skoči na noge i prileti prozoru): Tato moj, na šta to ličiš?

MOMČILO (Mumla i onom jednom zdravom rukom gestikulira)

RUŽICA: Ne razumem te šta govoriš, al pretpostavljam da bi hteo unutra.

MOMČILO (Mumla i gestikulira)

RUŽICA: Bože, ima li te? Ima li te? (zgrabi jednu fotelju, pa stane sa njom da razvaljuje staklena vrata prema balkonu) Ima li te? Ima li te? Ima li te? (pod njenim udarcima vrata i šaloni se raskrile) Tato, gde si? Dođi.

MOMČILO (ulazi preko balkona i nešto mumla obraćajući se keru koji poslušno ide za njim)

MAJKA JANJA (mahnito dojuri preko balkona): Šta uradi to Ružice?

Što razvali zapečaćena vrata, imaćemo silne neprilike?

RUŽICA: Skloni se odavde.

MOMČILO (mumla i gestikulira)

RUŽICA: Sedi, tato.

MAJKA JANJA: Jaoj, Momo, kako su te tako unakazili. Gde su ti prednji zubi? I što se sada ovuda mota i ovaj ker? Čibe pseto.

MOMČILO (mumla i gestikulira)

MAJKA JANJA: Marš, džukelo.

RUŽICA: Ne diraj ga, to je tatin ker.

MOMČILO (mumla i gestikulira, a pas priđe i sedne kod njegovih nogu)

MAJKA JANJA: Vide li ti ovo čudo, Ružice, mi sirotog Momu ništa ne razumemo, a ker ga sve razume?

MOMČILO (mumla i gestikulira)

RUŽICA: Ma ima li u ovoj kući bilo kakvog plajvaza i hartije? (ona pretražuje fijeke)

MAJKA JANJA: Razumeš li bar ti nas Momo, kad govorimo?

MOMČILO (mumla i gestikulira)

MAJKA JANJA: Klima glavom, Ružice. Sve razume, samo ne može čitko da nam odgovori.

MOMČILO (mumla i gestikulira)

RUŽICA (donosi pisaljku i papir, daje ga ocu na sto): Napiši nam tato.

MOMČILO (mumla i gestikulira: visi mu desna ruka)

RUŽICA: Probaj levom, tato. (gura ocu pisaljku u levu ruku)

MOMČILO (mumla i pokušava da piše levom rukom)

MAJKA JANJA: Što ga mučiš? Vidiš koliko se, siromah, upinje.

Idem da mu donesem čašu hladne vode i kocku šećera, to još imamo.

(brzo ode, u odlasku) Možda ćemo ga bolje razumeti kad okvasi usta.

MOMČILO (mumla i gestikulira)

RUŽICA: Dobro, tato. Dobro. Razumem te. Beži ti plajvaz. Al nigde se ne žurimo, napiši kako i koliko hoćeš.

MOMČILO (mumla i gestikulira)

RUŽICA: Nemoj ti da brineš. Imamo mi gde. Odvešću ja tebe u manastir.

MOMČILO (mumla i ljutito gestikulira)

RUŽICA: Nećeš u manastir.

MOMČILO (mumla i ljutito gestikulira)

RUŽICA: Dobro, onda nećemo ići onamo. Smiri se.

MOMČILO (mumla i gestikulira)

RUŽICA: Neću ja više ni prema gospodu bogu biti pokorna na tvoj užtrb, tato. Umrlo je to. Puklo u meni. Otojič kad sam te ugledala. Kad sam zauralala: bože, ima li te. Čuo si.

MAJKA JANJA (donosi u ruci čašu vode i na dlanu kocku šećera):

Evo hladne vodice i jedne kocke šećera za našeg domaćina.

(Moma mahnito zgrabi kocku šećera kao da je otima i strpa je u usta, pa brže-bolje zgrabi i čašu s vodom, pa je iskapi)

RUŽICA (uzima papir sa stola): Jesi li završio? (čita u sebi)

MAJKA JANJA: Šta piše?

(Momčilo pola čaše vode pruža keru, i ovaj hlopće)

RUŽICA (namah prestaje da čita): Nemoj, tato, davati keru da pije vodu iz tvoje čaše, naći ćemo mi za njega času.

MOMČILO (mumla i ljutito gestikulira)

RUŽICA: Dobro, kad hoćeš, daj mu. Slobodno mu daj. To je i ovde napisao: da se oko kuće vrzmao sedam dana i krio po ruševinama, a ker mu prišo. Piše: jedini moj prijatelj.

SRĐA (upada u salon preko balkona, tegli torbe i kufere): Šta je bre ovo? Ko četnički panadžur na Ravnoj Gori.

MAJKA JANJA (poleti sinu u zagrljaj, pa ga ljubi): Srđo, sine. Sam te bog šalje, sine. Mi se ovde, sine, mnogo zlopatimo.

SRĐA: A šta će ovi neprijatelji ovde? Ko ih je pustio? (Ružica zagrlji prestrašenog oca)

MAJKA JANJA: Nemoj sine tako s njima.

SRĐA: Ti da kušuješ.

MAJKA JANJA: Zar ti s vrata, pa majci šaku preko usta?

SRĐA: Idi, izadi pred kuću, vojnici istovaraju naš prtljag. Onamo ti je i tvoja Zora.

MAJKA JANJA: Mamina šišarka. (Momi i Ružici) Čujete li, sad ćemo opet biti svi kompletni? (odjuri)

SRĐA: Ko se drznuo da otvori zapečaćena vrata? (oni ćute) I otkud ovaj matori gad na slobodi?

MOMČILO (mumla i gestikulira)

SRĐA: Šlogirao se drug gospodin bivši fabrikant od silne gadosti.

RUŽICA (diže oca sa stolice): Hajdemo, tato, u našu sobu. (pođu)

SRĐA: Kakvu sobu, sunce li ti kalajisano? Nemate vi ovde više nikakve sobe. Ovo pripada narodu. (pretekne ih i stane na vrata, ali Ružica i dalje vuče Momčila ka sobi) Ne pokušavajte, upotrebiću silu.

MOMČILO (mumla i gestikulira, pokušava da se otme od Ružice)

RUŽICA (najednom naleti na Srđu i odgurne ga ustranu, pa otvori vrata od sobe): Uđi tato slobodno, kad ti ja kažem. (vuče oca u sobu)

SRĐA: U ime naroda, odstupi. (potegne revolver iz futrole i opali dva metka u plafon, Ružica ugura oca, pa se okrene prema Srđi)

RUŽICA: Barabo neotesana. (brzo uđe u sobu i za sobom zatvori vrata)

MAJKA JANJA (uleće s prtljagom): Ko je pucao? Gde su Moma i Ružica?

SRĐA: Ja sam pucao u plafon, to im je prva opomena. A oni su u sobi.

ZORA (uleće sa bagažima): Je li ovde neki lumperaj u našu čast kad bušite plafone?

SRĐA: A gde su tvoje stvari, što si samo moje donela?

ZORA: Otišle su direkt na Dedinje, u Užičku, neću se ja ovde dugo zamajavati. Svrnula sam samo da poljubim Janju.

SRĐA: Ma prenesoh li ja tebi poruku partijskog foruma da se okaneš generala.

ZORA: To ti kaži njemu, kakve ja veze imam sa vašim forumom.

MAJKA JANJA: Oko čega se vi to preganjate, deco.



ZORA: Ma pusti njega, on je zatusan. (grli i ljubi majku)

SRĐA: Tvoje karakteristike ti, ludačo, ne dozvoljavaju da budeš drugarica našeg druga generala.

ZORA: Boli mene dupe za vaše karakteristike. Volim čoveka - i kvit.

SRĐA: Volela si ti njih sto.

MAJKA JANJA: Ne koškajte se, deco.

ZORA: Sto tri, ako baš tačno hoćeš da znaš. Vodim urednu evidenciju.

SRĐA: Upropastićeš čoveka, beštijo.

ZORA: Nema toga koji sa mnom nije procvetao.

MAJKA JANJA: Zar vi ne možete da razgovarate ko brat i sestra?

SRĐA: Džaba ti takva sestra koju ja kupim po belom svetu. U Trst je ona stigla pre naše armije.

MAJKA JANJA: Otkud ti tamo, kćeri?

ZORA: Her Štefan me pri povlačenju poveo sa sobom.

SRĐA: Ponosi se sad, majka Janjo, s ćerkom koja beži iz zemlje s okupatorskim oficirom.

ZORA: On je govedo, ne vredi mu govoriti da sam ćoveku dete rodila.

MAJKA JANJA: Šta si rodila?

SRĐA: Švapće, šta bi drugo od Švabe.

ZORA: Kao da se deca rađaju s crvenom zvezdom il kukastim krstom na ćelu, volino glupa. Žensko sam, majko, rodila.

MAJKA JANJA: Lepo si ih sortirala, dva muška i jedno žensko, ljubi ih baba.

SRĐA: Pazi samo majko, da ti ne otpadnu usta. Ima ti da ljubiš, uha. Rodila je ona nedavno i ćetvrto.

MAJKA JANJA: Au Zoro, ti baš ko tvoja pokojna baba guraš. Ona je imala nas jedanaestoro.

SRĐA: Al s jednim ćovekom. Dobro, dva. Eventualno tri. Naša Partija tako gleda na tu stvar. A ja nju zatekao ćak u Trstu, i to u hotelu s Englezom iz vojne misije.

MAJKA JANJA: A her Štefan ti poginuo.

ZORA: Nije, odveli su ga u ropstvo. Mene ostavio s detetom.

SRĐA: A ona brže-bolje našla Engleza.

ZORA: Lažeš, našao je on mene.

SRĐA: Ona ko u ratu ničija mazga, ko je nađe - njegova je.

ZORA: Nije, nego je on moj.

MAJKA JANJA: Čekaj bre kćeri, gde ti je dvoje dece?

ZORA: U stacionaru Crvenog Krsta. Moram ovde silne papire da povadim, jer ne daju mi da ih bez garancije preuzmem. General će to meni očas da sredi.

MAJKA JANJA: Ma kojih je godina taj tvoj Englez kad je već do generalskog čina dogurao.

ZORA: General je naš, partizanski, dvadeset i sedam mu je godina, a Englez je kapetan. Stariji je od generala sedamnaest godina. To je i prevagnulo. Mlađi mi čovek uvek više empasuje od starijeg.

SRĐA: Pasovaće tebi ludačka košulja kad se generalštab razgoropadi što im najboljeg druga odvlačiš na stramputicu.

ZORA: Sve što oni meni mogu, to je da me poljube u dupe.

MAJKA JANJA: Previše je, kćeri, da komandni kadar, s oprostjenjem, omirisava tvoj šupak.

SRĐA: Mnogo se ona kočoperi, al na koncu je neće više ni jedan hteti.

ZORA: More, da su meni moja dečica živa i zdrava, s muškarcima ću ja kolaj si rabota. Bar tog zelja ima na pretek. Moram da idem, dugo sam se zadržala.

MAJKA JANJA: Tek si došla, kuda ćeš.

ZORA: Pa u vilu na Dedinju s mojim generalom. Ovo mi je prvi put da imam čin generalice. (polazi) Odoh sad, al navratiću još pre mraka kad se budem vraćala iz diplomatskog magacina, da vam doturim štogod finije hrane, znam da ste u oskudici. Doviđenja.

MAJKA JANJA: Doviđenja sine. (Srđi) Što ti okrećeš glavu od sestre? Ona ode, a ti joj ni zbogom ne reče.

SRĐA: Idi sad i ti, jedva sam dočekao da ostanem sam, da se raskrstim sa ovima Jabučilovim. Jednom za svagda.

MAJKA JANJA: Računaš, ako nećeš sada kad im je najteže, kad ćeš.

SRĐA: Leči se, more, majka Janjo, od te bolećivosti spram bivših ljudi.

MAJKA JANJA: Svi ljudi su, valjda, sadašnji dok ne pomru.

SRĐA: Ne bi ti tako gudela, da si kojom srećom pročitala Komunistički manifest.

MAJKA JANJA: Obriši, bre, sine, usta od bala. Ti se nisi ni rodio kad je meni tvoj pokojni otac, još kao kalfica, krijući istija čitao na kalemegdanskoj klupi marksističku literaturu.

SRĐA: I šta si ti od svega toga upamtila?

MAJKA JANJA: Upamtila sam da čovečnosti mora da bude za svi čoveci, brez razlike, jer da je čovek cvet prirode. Ako ma šta nažao učiniš Momi i Ružici, prezreću te.

SRĐA: Prezreće mene grobovi mojih izginulih drugova ako postupim drukčije.

MAJKA JANJA: Oreziliću te, Srđo, ne igraj se. (odlazi, u odlasku)  
Doći će i tebi iz dupeta u glavu. (ode)

SRĐA (vikne za njom): Vidim ja da su naši neprijatelji uspjeli da te obrlate, majko.

RUŽICA (izađe iz sobe): Zašto toliko vičeš, tata spava? I nemoj odmah da se hvataš za glavu. Treba mirno, ko ljudi da porazgovaramo o svemu. Ako treba da odemo odavde, mi ćemo otići. Pitanje je: gde. To treba neko da nam kaže. Ne možemo živeti ispod Savskog mosta. Šta kažeš ti na sve to?

SRĐA: Pre svega, ubeđenje mi ne dozvoljava da vodim ma kakav sporazumaški razgovor s licem koje je još uvek u službi mračnjaštva.

RUŽICA: Mogu li ja na to još nešto da dodam?

SRĐA: Ne možeš, nisam ti dao reč. Zbaci prvo tu krpu sa sebe i ukloni krst sa poprsja. To je moj preduslov za razgovor.

RUŽICA: Zar to nije stvar moje volje šta ću da nosim na sebi?

SRĐA: Jeste, ali ne u mom prisustvu.

RUŽICA: Je l baš tako?

SRĐA: I nikako drukčije.

RUŽICA: Onda sam primorana da prihvatim tvoj preduslov. (skida sa sebe mantiju i kapu i krst, rastrese kosu i ostane u košulji)

SRĐA (odvraća lice od nje): Mogla si i u sobi da se presvučeš.

RUŽICA: Nemoj naknadno preko hleba tražiti pogaču.

SRĐA: Probujala ti je kosa.

RUŽICA: Samo su mi grudi ostale majušne.

SRĐA: Devičanske.

RUŽICA: Zar vi komunisti znate za kategoriju devičanstva?

SRĐA: Obrazovana si i rečita, ali nećeš me zbuniti.

RUŽICA: Znam i ja tebe u starim gaćama.

SRĐA: Ali nisam samo ja u pitanju, nego je ceo naš narod.

RUŽICA: A šta ceo srpski narod očekuje od Ružice Jabučilo?

SRĐA: Ne samo od nje. To se očekuje od svih poštenih građana. Da prezru i javno osude naše izdajnike.

RUŽICA: Treba li po tome, za rođenog oca, koji je kao težak bolesnik otpušten sa robije, da načinim lomaču za spaljivanje?

SRĐA: Ne podmeći. Mi smo i u najtežim trenucima naše borbe imali čovečan postupak prema zarobljenicima.

RUŽICA: Lišili ste ga imovine, dostojanstva, porodice, časti, zdravlja i stana, pa ga onda otpustili. Gde? U smrt.

SRĐA: Niko ne tvrdi da u našem radu tu i tamo nema i izvesnih propusta.

RUŽICA: Sedam dana i noći se on, bez hleba i vode, i bez prebijene pare u džepu, povlačio po ruševinama.

SRĐA: Uostalom, zašto postoji Kontrolna komisija, nego da se građani žale kad za to osete potrebu.

RUŽICA: Zanimljivo je da se svi pogođeni odriču žalbe.

SRĐA: Nije li to najbolji dokaz naše visoke pravičnosti.

RUŽICA: Ne, nego licemerja, jer svakome ko se požali vi udvostručavate progon, pritisak ili kaznu.



SRĐA: Ne znam zbog čega mi onda uopšte razgovaramo, ako se ni u čemu ne možemo složiti.

RUŽICA: Možda se možemo nagoditi. Otac i ja se nećemo žaliti.

SRĐA: To vam je već daleko mudrije.

RUŽICA: Ali ako je k tome uslov da ga se ja kao rođena ćerka i formalno odreknem.

SRĐA: Jeste, i to iz više razloga.

RUŽICA: Ja ću ga se odreći.

SRĐA: Ali putem štampe i preko radija.

RUŽICA: I na opšte-narodnom zboru, ako vam se prohte, ali samo pod jednim uslovom: da on iz svoje sobe i jedinog kreveta ne bude isteran na kaldrmu.

SRĐA: Znači, da ostane ovde. (on stade da je pipka, ona se izmakne)  
Što se odmičeš?

RUŽICA (priđe mu sasvim blizu): Pomazi me slobodno. Što me tako bojažljivo pipkaš, nisam ja od voska?

SRĐA (on se izmakne od nje): Kao da sad predamnom stoji neka druga Ružica od one koju sam ja nekad znao.

RUŽICA: Pa ni ti nisi isti, rat nas je izmenio.

MOMČILO (izlazi iz sobe, mumla i gestikulira)

MAJKA JANJA (dolazi i za sobom dovlači Jovu u uniformi): A šta ćemo sad?

ZORA (upada noseći veliku kutiju punu provijanta): Prihvatajte, ispustiću. Stigao je diplomatski provijant.

SRĐA (poleti u zagrljaj Jovi): Deli Jovo, kućo stara, znao sam da ćeš mi ti osvetlati obraz.

RUŽICA (poleti u zagrljaj Zori): Zoro, šišarko nijedna.

ZORA: Crkvo moja, ja ostarih, a ti si svakim danom sve mlađa. Što se kaže, sačuvana.

MOMČILO (mumla i gestikulira)

RUŽICA: Čujete li vi mog matorog, kako se razgalamio?

MAJKA JANJA (kopa po onoj Zorinoj kutiji s provijantom):

Čokolada, pirinač, čaj, šećer u kockama. A povrh svega, generalica nam donela kafu i mleko u konzervama.

JOVA: Opet je Jabučilova tevabija na okupu u punom sastavu.

MOMČILO (mumla i gestikulira)

MAJKA JANJA: Hoćeš li, Momo, belu kafu, imam sad sav materijal? Donela nam naša Šišarka.

MOMČILO (mumla i gestikulira, pa se rasplače)

SRĐA: Razume li ko šta on govori?

MOMČILO (plače i gestikulira, pokušavajući sve da ih okupi oko sebe)

RUŽICA: Zbog čega sad, tato, plačeš?

MOMČILO (Plače i sve ih okuplja oko sebe. Mrak)

## I ČETVRTI: CARSKI REZ

Ne zamarajte se oko formalnog  
dokazivanja istine,  
jer će se lažovi u međuvremenu  
postarati da budu najubedljiviji  
u odbrani svojih namera.

ZA PROMENU CRNO-BELI NEMI FILM  
PREMA ISTOVETNOJ SCENI ANATEMISANJA S KRAJA  
PETOG STANJA  
(KANTRABUNAĆ)

PETO STANJE: POMANJKANJE

U mudrosti ima nečeg  
neprijatnog. Boli.

(Mesto zbivanja kao i u prethodnom stanju. Ima obeležja nove raskoši  
i blagostanja. Dan je, Ružica se doteruje, ona je sad velika dama. U  
žurbi je, ide po salonu amo-tamo)

MOMČILO (rehabilitovan, ali ne potpuno, malo vrska kad govori,  
malo vuče desnu nogu i ruku): Ružice. Gde si crkvo moja?

RUŽICA: Tu sam tato, ne znam kud udaram glavom. Treba da dočekam Zoru na stanici iz Beča. A danas mi se i Srđa vraća iz Moskve, tri dana ranije nego što je bilo predviđeno, noćas mi je telefonirao.

MOMČILO: Stani malo načas, da ti nešto lepo pročitam.

RUŽICA: Ne mogu, tato, sve mi se steklo u jednom danu. U stisci sam s vremenom. Pročitaćeš mi večeras.

MOMČILO: Proći će me oduševljenje. A otojič sam našao u sandučetu dopisnicu od majka Janje s Golog otoka.

RUŽICA: Baš lepo. Šta piše?

MOMČILO: Pogodi.

RUŽICA: Tamo joj je uobičajeno lepo, ko u banji.

MOMČILO: Ovoga puta je to izostavila.

RUŽICA: Islednici su joj na pomoći. Puna je za njih hvale. Da su milosrdne sestre ne bi se toliko zauzimale oko njenog prevaspitanja.

MOMČILO: Ništa nisi pogodila. Ovoga puta piše da se vraća kući.

RUŽICA: Ma je l moguće da su posle šest godina ipak odlučili da je puste?

MOMČILO: Jesu. Piše: pojačana im je hrana.

RUŽICA: Renoviraju ih za javnost.

MOMČILO: Kartu je datirala još pre dve nedelje.

RUŽICA: Piše li kad stiže?

MOMČILO: E, to ne piše. Možda nije moglo da joj stane. Znaš da su njihove dopisnice sa izvučenim linijama, za strogo određen broj reči. Piše još samo na kraju: da vas sve vidim i izljubim, pa da umrem.

RUŽICA: Ako sve to nije još jedna policijska začkoljica, onda joj se možemo nadati do kraja meseca.

MOMČILO: Zamisli samo njene sreće kad ugleda da joj je na viđenje došla ćerka čak iz Njujorka.

RUŽICA; More, ona joj je taj otpust i sredila.

MOMČILO: Ipak ima boga.

RUŽICA: Samo, nemoj se, bar poradi malera, preterano unapred radovati. U nas se stvari preko noći na tumbe okreću.

MOMČILO: Je l neko mogao da poveruje da ću se ja posle onako snažnog moždanog udara tokom vremena rehabilitovati?

RUŽICA: Ja ću zakasniti na voz.

MOMČILO: Nećeš, imaš još pola sata do dolaska voza, a čeka te šofer u autu pred kućom.

RUŽICA: Video si ga kad si se vraćao iz šetnje.

MOMČILO: Aha. Iskočio iz kola ko oparen kad me je ugledao. Kaže: dobar dan, družo Jabučilo. Divno je vreme za šetnju. I video sam na prednjem sedištu buket ruža u celofanu. Je l to za Šišarku?

RUŽICA: Pa da. Naručila sam ga iz protokola. Oдох ja. (brzo odlazi)

MOMČILO: Komunisti-komunisti, al baš su lepo sredili život. To im se mora priznati. (Ružica uleće) Ti se vrati.

RUŽICA: Jova me presreo na kapiji, pa me vratio, ima da mi saopšti hitne vesti iz Moskve. (uleće Jova)

MOMČILO: Šta je sine, da nisu krenuli tenkovima na nas?

JOVA: Nisu još, tato. Šta mi ti radiš?

MOMČILO: Tavorim. Nego, gde si ti, nema te sto godina da obiđeš oca?

JOVA: Preokupiraše me ove učestale državničke posete nesvrstanih. Glavu ne dižem, izgiboh od posla.

RUŽICA: Nemoj bato da gubimo vreme, zakasniću na voz.

JOVA: Nećeš, voz će sigurno kasniti.

RUŽICA: Otkud znaš?

JOVA: Danas je ceo red vožnje u pravcu zapada poremećen zbog plavog voza.

RUŽICA: Idi tato u biblioteku, pa proveri na obaveštajnom kasni li voz iz Beča. (Momčilo brzo ode) Prelazi na stvar burazeru.

JOVA: Tvoj Srđa je u Moskvi nešto zabrljao.

RUŽICA: To je nemoguće.

JOVA: Ja ti rekoh. Od juče ujutru je u sekretarijatu počelo nešto da se kuva oko njegovog imena.



RUŽICA: Što mi to još juče nisi odmah javio?

JOVA: Mislio sam da će se stišati, pa nisam hteo da paničim.

RUŽICA: A šta bi to moglo da bude?

JOVA: Ne znam. Negde je kiksnuo.

RUŽICA: Jak si mu ti šurak.

JOVA: Mani sejo rođачke odnose kad su u pitanju politički stavovi.

RUŽICA: Mani sad, kad je drugi u pitanju. A kad se u ono vreme Zorin general zauzeo oko zataškavanja tvog dezertiranja iz Slavenskog Broda, kao i tvoga učešća u ljotićeuskim vojnim formacijama za vreme rata, bilo je u redu.

JOVA: Drugo je onda bilo vreme. Onda je general mogao sve.

RUŽICA: A ti danas ne možeš da pronjuškaš po kabinetima kad ti je u pitanju karijera sestrinog muža?

JOVA: Ja ne smem da se ispoljavam, položaj mi je konstantno klimav, dovoljno je da napravim jedan pogrešan potez, pa da me šutnu bez milosti. Malo li je njih koji priželjkuju moje mesto.

RUŽICA: Zar se to gore među vama do te mere zaoštrila bespoštedna otimačina oko položaja?

JOVA: Pucaju kosti bez pardona.

RUŽICA: Ne ide mi u glavu, on da zaglavi po ruskom pitanju, a odrekao se zarad toga rođene majke.

JOVA: Ja ti mogu reći samo onoliko koliko znam, a to je da je odlučeno da ga otud povuku tri dana pre završetka rada delegacije na čijem je čelu.

RUŽICA: Znači, neko mu lomi vrat.

JOVA: Nikome samo sejo, molim te, ne govori da sam ti ja ma šta natukao. Čak ni ocu. Pazi, ako dođe do suočenja, ja ću sve poreći.

RUŽICA: Čuvaš svoju kožu.

JOVA: Čuvaj i ti svoju, Ružice, ne želiš li da ostaneš večiti docent na filozofskom fakultetu.

MOMČILO (dolazi): Voz iz Beča zasad kasni sto pet minuta. Kažu: po svoj prilici kasnije i više.

RUŽICA: Zato je on noćas na telefonu delovao onako smušeno.

JOVA: Nećemo, Ružice, dalje na tu temu.

MOMČILO: Nećete predamnom. Krijete od oca.

RUŽICA: Šta bismo krili, tato? Gledaj svoja posla.

MOMČILO: Moja su posla bila jedino da pišem pisma majka Janji.  
Šest punih godina.

JOVA: Je l nam ti to matori, sad nešto prebacuješ?

RUŽICA: Došla mu kao karijera u pitanje zbog dugotrajnog vođenja korespodencije sa ozloglašenom kontrarevolucionarkom Janjom.

MOMČILO: Ništa ja vama ne prekonosiram. Za položaj ne strahujem, jer od moga nema nižeg. Ja živim od onoga što mi vi udelite.

JOVA: Ali nemoj da ti i mi zavravimo slavinu ako tako nastaviš.

MOMČILO: Zavrnite. Ja ću da prodajem lozove na trgu. Meni će da stigne. Ja sam samo hteo da kažem kako više neću imati kome da pišem, da budem od bilo kakve koristi i utehe.

RUŽICA: Čekaj dok ti se ne vrati majka Janja, tato, vas dvoje ćete po ceo dan da komentarišete šta je to ono što vam se kod nas ne sviđa.

MOMČILO: Nećemo, na moju veliku žalost. Nju će Zora odvesti u Njujork. (polazi) Idem ja da prilegnem, nešto sam smalaksao.

SRĐA (upada smušeno s putnom torbom i kuferom): Jeste li tu?

JOVA: Mi o vuku, a vuk na vrata.

RUŽICA: I dobro nam došao. Šta je, nećeš ni da me poljubiš?

SRĐA: Hoću. Ne znam više koja sam životinja, ali vuk sigurno nisam. Jovo, svršeno je sa mnom.

JOVA: Ne preuveličavaj. I sedni, da predahneš. Bled si ko vampir. Daj mu, sejo, nek tresne jedno žestoko piće.

RUŽICA: Hoćeš Remi Marten?

SRĐA: Neću ništa. Sednite, ne mogu da vas gledam kako stojite. Nervozan sam. (oni posedaju) Moj šofer me sačekao kolima u Batajnici. Kaže: Cindrić vas čeka u sekretarijatu. I zbilja, čekao me.

JOVA: Je l bio narogušen?

SRĐA: Naprotiv, najljubazniji. Kaže: srediće se to. Ne mogu da obećam. Ali budite spokojni. Rukujemo se ko najbolji drugovi i ja zadovoljan siđem dole. Kad ne lezi vraže, nema mojih kola. Pitam

portira gde je moj šofer s kolima, a on se čovek uzvrteo, vidim neprijatno mu, krije od mene oči. Kaže: nama su odozgo iz kabineta javili da vašeg šofera s kolima otpustimo.

RUŽICA: Zauvek.

SRĐA: E, to mi portir nije rekao. To će mi reći neko drugi. Zar vam nije jasno? (oni ćute) Svršeno je sa mnom. Možda sam i ja kriv. Nisam smeo da se opustim. Šure, što mi bar ti ne kažeš jednu utešnu reč?

JOVA: Treba sačekati.

SRĐA: Ma jesi li ti uz mene?

JOVA: Kako to misliš?

SRĐA: Ako dođe do diskusije na širem planu po mom slučaju, na čiju ćeš ti stati stranu?

RUŽICA: A za koju si se ti, čoveče, stranu opredeljivao u sličnim slučajevima?

SRĐA: Ne razumem ženo, šta me pitaš?

RUŽICA: Uvek si stajao na stranu Partije, čak i kad ti je rođena majka bila u pitanju.

SRĐA: Je li to mene moja rođena žena već počela da oserava?

RUŽICA: Kako se tebi čini: jesi li ti to još odavno zaslužio od mene?

SRĐA: Pomisliće, sejo, Srđa da govoriš ozbiljno.

SRĐA: A ko tebi, šure, garantuje da tvoja seja godinama nije upravo čekala ovaj trenutak, da me vidi na kolenima. (Ružici u lice)

Preuranili ste, gospođo, još sam ja na nogama.

RUŽICA: Na svojim ili na tuđim.

SRĐA: Čuješ li je ti, šure, kako je zajedljiva?

JOVA: Najbolje je da se ja između vas dvoje na stavljam. Uostalom, sačekajte da ja odem, pa se posle nasamo izrazgovarajte o svemu i svačemu, u četiri oka. (brzo ode, u odlasku) Vратиću se kasnije.

SRĐA (dobacuje za njim): Beži sad Jovo. Beži što dalje. Al što ja ne pobegoh onda kad si došao zapomažući: pomagajte, streljaće me.

RUŽICA; Ti si rekao: i treba da te streljamo.

SRĐA: Lažeš.

RUŽICA: Njega je Zorin general spasio.

SRĐA: Što si do sada o tome ćutala?

RUŽICA: Zato što sam želela sve da ti oprostim.

SRĐA: Ako si mi oprostila, što onda sad spominješ.

RUŽICA: Zato što nisam zaboravila. Stajala sam u ovoj istoj sobi, u košulji, polunaga, držeći u ruci tek svučenu kaluđersku rizu i sa smaknutim drvenim krstom na uzici.

SRĐA: Prekini.

RUŽICA: Teško ti je da slušaš.

SRĐA: Ubiću se, Ružice.

RUŽICA; I da se ubiješ, sunce će opet sjati.

SRĐA: Zar može neko da bude baš toliko okrutan?

RUŽICA: I ko mi to kaže? Onaj koji je moga šlogiranog oca pustio da se udružen sa psom po đubrištima povlači. Onaj koji je mene sa

bogom zavadio. Onaj koji se zarad politike rođene majke odrekao. Onaj koji rođenu sestru prezire i stidi je se. Onaj bi se sad iznenada na spas duše pozivao.

SRĐA: Što onda deset godina živiš sa mnom u braku, ako sam oličenje zla?

RUŽICA: I da si bar oličenje.

SRĐO: Pomozi mi ženo, preklinjem te, da im dokažem da sam njihov bez ostatka.

RUŽICA: Pa da staviš ruku u vatru, ne bi ti vredelo. Oni te više neće. I koji li ti je to suludi zanos koji te nagoni da im se naturaš pošto-poto.

SRĐA: Ja sam komunista.

RUŽICA: Pa šta je s tim i ako si.

SRĐA: Ne daj im da me ponize, da dokažu da nisam.

MOMČILO (dolazi): Šta je deco, što ste se razgalamili, cela kuća trešti?

RUŽICA; A ti začepi uši, tato, ako ti smeta. Srđa je zle volje.

MOMČILO: A zbog čega zete?



SRĐA: Zbog nekih uobičajenih zavrzlama na poslu.

MOMČILO: Tebi je krajnje vreme, Ružice, da požuriš na stanicu pred Zoru.

SRĐA: Sad mi još samo i ta Šišarka fali na ovu moju muku.

MOMČILO: Nemoj tako sine, poslovnih problema je u životu na hiljade, a sestra je samo jedna.

RUŽICA: Idem ja onda, tato, kad ćeš ti ostati tu da mu praviš društvo.

MOMČILO: A ko će, ako tast neće.

(Ružica žurno odlazi)

SRĐA: Nemoj ti da gubiš sa mnom svoje dragoceno vreme.

MOMČILO: He, he. Znaš pošto je, dušo, moje vreme u ovim poodmaklim godinama. Budzašto. Da ne kažem: fraj. Menjao bih jednu sadašnju godinu za onaj nekadašnji dan iz prohujalih vremena.

SRĐA: Nije valjda sreća u prošlosti.

MOMČILO: Ja budućnost nemam, ona pripada onima koji će se tek roditi. Nego, reci ti meni zete, šta tebe tišti?

SRĐA: Ništa. Ne ide mi trenutno kako treba.

MOMČILO: Krenuće. Pa će opet zastati. Pa će opet krenuti. Jedni idu gore, drugi idu dole. Što je važno, prestaje da važi.

SRĐA: Ti zaboravljaš da sam ja komunista.

MOMČILO: More, bio sam i ja nekad radikal.

SRĐA: Nije to jedno te isto.

MOMČILO: Sve prolazi. Slušaj ti mene. Znaš šta jedino ostaje.

SRĐA: Ostaju odluke AVNOJ-a.

MOMČILO: Krv, dete. Mislim, narod. Hoću reći: Srbi i koljivo njino.

SRĐA: Nije čovek ono što jede.

MOMČILO: Jer, krv je ispred svega, da nje nije, narodima bi se zajedno s lanjskim snegom zameo svaki trag.

SRĐA: Čovek je ono što misli.

MOMČILO: Ma čovek je ono što mu je zapisano.

SRĐA: Misliš, u karakteristikici i partijskoj knjižici.

MOMČILO: Ne, tikvane, nego u krvi od iskona. To je zapis koji se prenosi s kolena na koleno, jer kost je od kosti, i čovek od čoveka, ko svetlost od svetlosti.

SRĐA: A u čemu je onda po tebi, taste, u svemu tome uloga naše revolucije?

MOMČILO: U drami epohe s pucanjem i pevanjem.

SRĐA: Ti bi pošto-poto da umanjiš naš značaj.

MOMČILO: Kad padne zavesa, umorna publika nezadovoljenih potreba razići će se bez aplauza.

SRĐA: A mi ćemo, nadaš se, sedeti skrštenih ruku.

MOMČILO: Vi ćete na kraju iz pohabane kraljevske lože prebrojavati mrtve u opusteloj areni. Zato mi sad brzo reci: gde danas tebi zvrji?

SRĐA: Nigde.

MOMČILO: Šta ti je u pitanju?

SRĐA: Ništa.

MOMČILO: Ljubav. Dostojanstvo. Sloboda.

SRĐA: Ostavi me na miru.

MOMČILO: Život, možda.

SRĐA: Ne budi dosadan.

MOMČILO: Samo to zadnje ne daj nikome, ni za boga.

SRĐA: Baš ti hvala na savetu.

MOMČILO: Ja sam izgubio sve osim života.

SRĐA: Pa nismo valjda ti i ja jednaki.

MOMČILO: Nisu ni svi prsti na ruci, al pripadaju joj, ko što nas dvojica pripadamo Srbiji. Ko joj prebije nokat na malom prstu naneće joj bol.

SRĐA: A šta ćemo onda sa onom narodnom pričom o čobaninu i guji otrovnici.

MOMČILO: Čitaćemo je valjano.

SRĐA: Odseče li on zmijskim otrovom zagađenu ruku, da bi spasio život?

MOMČILO: Odseče, i ostade bogalj.

SRĐA: E, sad mi još samo reci da je komunizam obogaljio Srbiju, pa ću ti jezik isčupati iz korena.

MOMČILO: Usput mi o istom trošku izbij i oči. Probij mi bubne opne. Odfikari mi nos. Možda ću ti takav čemu poslužiti. Al upamti šta ti rekoh, nasiljem se ma kakovo trajnije dobro ne da postići.

SRĐA: Što tako nisi pevao onda kad si zvao džandare da kundače pobunjene radnike u fabričkom krugu?

MOMČILO: E, pa kako smo radili, tako smo i prošli. Al za divno čudo da vama naše iskustvo ničemu ne posluži. A bili ste, bre, četrdeset i prve jedanaest kopalja ispred svih.

SRĐA: Hvala ti na priznanju.

MOMČILO: I zarad čega i u šta straćiste tu prednost, bog sveti zna? Pobeda vam uze pamet. Otudiste se od naroda preko noći, takoreći.

SRĐA: Otkud tebi pravo da se pozivaš na narod koji si sve dok ti se dalo tako nemilosrdno izrabljivao?

MOMČILO: Ja pripadam gospoštini, na narod računam jedino kao na radnu snagu, al vi nas, brate, nadmašiste u surovosti. Pitam se: je l to neko od vas tražio da svoj narod bez velike potrebe toliko kinjite i zatirete sve što je srpsko, za sto godina da se ne oporavi od vaše uskogrudosti.

SRĐA: Širokogrudo ću ja tebi šiju da suzim, da više ne bljuješ laži. (zgrabi Momu za grlo, pa ga davi, a onaj krklja)

RUŽICA (dolazi za Zorom, nose bagaze i naleću na scenu pridavljivanja): Hej čoveče, šta to radiš sa tatom? (al Srđa kao da ne čuje)

ZORA (zajedno s Ružicom pokušava da ih razdvoji): Pusti starog čoveka. (pođe im za rukom da ih razdvoje)

SRĐA (besno poleti u sobu, u odlasku): Ma da idete svi vi dođavola.

ZORA (dobaci za njim): Ala mi ti, burazeru, priredi lep doček, ni zdravo mi ne reče.

MOMČILO: Ja sam kriv. Tešio sam ga, al nisam biranim rečima.  
Izletelo mi.

RUŽICA: Sedni, Zoro, nećemo valjda sad zbog toga ostati do uveče  
na nogama. (posedaju)

ZORA: Ako sam te usput, Ružice, dobro razumela: moj bata je u  
nekim govnama.

MOMČILO: Tako kaže, al nije mu još do brade.

ZORA: Kod nas uvek tako: dok jednog isčupamo, drugi se zaglavi.  
Hoćemo li se mi ma kad iskobeljati i otresti bede, pa da živimo  
ljudski? Nikad, izgleda. A gde mi je majka?

RUŽICA: Možemo joj se nadati svakog časa.

ZORA: Al mečku sam rodila dok sam to izborila.

MOMČILO: Svaka tebi čast, Zoro, uvek si bila za familiju, i da  
podupreš i da potegneš.

ZORA: Al da ne beše mog Majkla i njegovih veza, opet ništa ne  
bismo uradili.

RUŽICA: Ti uvek imaš sreće s ljudima s kojima živiš.

ZORA: Dva kongresmena je on angažovao. Udarili smo po ljudskim pravima. Direkt. Postavili smo pitanje: ima li pravo ćerka koja živi u Americi, a udata je za Amerikanca, da dovede svoju staru i bolesnu majku preko bare. Kažu oni: ima ako je novčana. Takav je u njih red.

MOMČILO: Oni od dolara nemaju veće svetinje.

ZORA: Hvala milom bogu, Majkl i ja smo baš mnogo dobro stojeći. Imamo ofise. Imamo agencije. Diskonte. Kompanije. Marketing. I lanac šopova.

RUŽICA: A dete?

ZORA: Četiri moja ranija. Dva njegova iz dva braka. I jedno naše zajedničko. Ukupno sedam komada.

MOMČILO: Ubio ti se general, jesi li čula?

RUŽICA: Ti, matori, ponekad baš nemaš mere. Gde baš sad nađe i to da joj kažeš?

ZORA: Sekao je granu na kojoj je sedeo. Govorila sam ja to njemu.

MOMČILO: Zli jezici govore da mu je brak sa tobom došao glave.



RUŽICA: Oteraću te u sobu, tato, ako nastaviš s tim svojim srpskim neukusnostima u oučavanju. Obuzdaj se malo.

ZORA: Penzija s dodacima mu je bila veća od plate. Nije njega oskudica naterala na taj poslednji korak. Nego nikako nije mogao da se pomiri s tim da ga niko nizašta ne pita. Danima je pored mene mlade i zdrave samo sedeo i zurio u plafon.

MOMČILO: Ode ti Zoro, na dugačko i na široko, a ja sam to tek onako spomenuo, koliko da te pecnem.

ZORA: Savetovala sam mu da kupi pribor za pecanje i opremu za tenis, da se bilo čime zabavi i već jednom stavi tačku na tu svoju burnu revolucionarnu prošlost, al on me nije poslušao.

RUŽICA: Vidiš li sad, matori, koliko si je potresao?

ZORA: U međuvremenu je pokušao da peva u crkvenom horu iako nikad u boga nije verovao, al mu nije uspelo, jer nije imao ni trunčice sluha, pa su ga zamolili da ne dolazi.

MOMČILO: Vidiš, taj detalj nisam znao.

ZORA: Za jedanaest nepunih meseci posle pada, čini mi se, ostario je više od dvadeset godina.

RUŽICA: Umesto da se obratio lekaru da mu da nešto za smirenje.

ZORA: Da bi na kraju on, tako utučen, zgužvan i zemljosan utekao od mene mlade i doterane, da živi u planini ko vuk samotnjak. Je l se gore u planini i ubio?

RUŽICA: Aha. Pored nekog vrela, kažu, sedeći pod jasenom.

MOMČILO: Bilo prostrto pod njim glanc novo karirano škotsko ćebe s resama.

ZORA: On je mene, što se kaže, bacio od sebe u Majklov zagrljaj. Neka druga žena bi se zbog toga i ubila, ali ja nisam taj tip.

RUŽICA: Dokrajči ti nama priču o tvojoj njujorškoj borbi za majka Janjino otpuštanje s Golog otoka.

ZORA: U tome je za nas najveća zapreka bila što je ona u zatvoru. Nego, kod nje je uvek bilo: što na umu-to na drumu. Je l reče za vreme okupacije pred četnicima: što se vi deco, ne udružite s Titom, da zajedno udarite na Nemce, pa joj zbog toga udariše dvadeset i pet po turu. I gde sad da zapne o sličan panj. Da ona pred Srđanovim partijcima za večerom kaže: nemojte vi deco da se svađate s Rusima. Mi smo iste vere.

MOMČILO: Ona pričala o veri, a ispala Staljinova sledbenica.

ZORA: Amerikanci su se oko toga najviše i kačili. Kažu: da je sve drugo išlo bi uz kauciju. I ubistvo, i pljačka, i razbojništvo, i droga, samo ovo ne može. Kažu oni: mi moramo da se branimo od komunizma i velikih boginja.

RUŽICA: Znači, oni drže da je komunizam prilepčiv isto ko što su i velike boginje?

ZORA: Onda daj dokazuj da majka Janja nije organizovana. Nikad nije imala crvenu partijsku knjižicu. Pozivaj se iznova na ljudska prava. Udaraj na sva zvona. A-ja. U njih i ta ljudska prava za sve važe, samo za komuniste ne važe. I opet ništa ne bismo uradili da jedan od najpoznatijih njujorških advokata nije Majklu preporučio mister Džentelinija, multimilijardera koji iz senke svojih oblakodera retko izlazi na svetlost dana, a ipak sve konce drži na svojim prstima. Čudo od čoveka.

MOMČILO: Ma je l moguće, Zoro, da si ti onamo došla u vezu i s gangsterima?

ZORA: Ima čovek svu moć, samo je mnogo naprasit. Ko mu stane na put, tog pojede tmina.

RUŽICA: Što to mene sve na nešto podseća.

ZORA: I on je nama sredio za majka Janjino ljudsko pravo u roku od dva dana. I američki pasoš. I vizu. I jugoslovenski dopust za iseljenje. Čak i vozačku dozvolu.

MOMČILO: Pa to Zoro, ko na filmu.

RUŽICA: Al šta će majka Janji vozačka dozvola kad ne vozi?

ZORA: To kod njih ide pride, pa vozila - ne vozila, možda će jednog dana provozati.

MOMČILO: A što ti Ružice, načas ne pogledaš šta ti je sa čovekom?

RUŽICA (skoči i požuri u sobu, u odlasku): Ja sam i zaboravila.

ZORA: I tako ko što vam rekoh, namučili smo se, al smo stvar isterali do kraja.

MAJKA JANJA (upada k njima, ima na sebi vojničku bluzu, običnu suknju, muški kačket i na nogama cokule): Gde su zastave? (glava joj se klati)

ZORA (baci joj se u zagrljaj, pa se ljube): Majka Janjo.

MAJKA JANJA: Gde su slavluci? (grli se i ljubi s Momčilom)

MOMČILO: Ala si se spekla, sestro mila.

MAJKA JANJA: Gde je bleh-muzika.

ZORA: I ne stoji joj loše. Došla mi mlađa nego što je bila kad su je odveli.

MAJKA JANJA: Samo mi glava ko preklanoj kokoški landara pomalo na šiji.

ZORA; Donela sam ti ja iz Njujorka krutu kragnu za tu falinku. (bulja po stvarima, traži kragnu)

MAJKA JANJA: A gde su ostali?

ZORA: Sin ti je u sobi s ženom, Janjo.

MOMČILO: Mladenci i ne sanjaju da si ti prispela.

MAJKA JANJA: Mi smo se sad, Momo, pošteno orodili. Jesi li ih ti blagoslovio?

MOMČILO: Jesam, što pitaš?

MAJKA JANJA: Sećam se kako si za Zoru bio protivan kad je ostala sa tvojim Deli Jovom.

ZORA: Gde se ti sad toga, majka Janjo, seti?

MAJKA JANJA: I onamo na otoku sam se stalno sećala onog jadničeta.

MOMČILO: Zar ti je od Zore, prijoo, malo sedmoro unučadi?

MAJKA JANJA: Al ono mi je bilo prvenče, nikada ga neću prežaliti.

RUŽICA (dolazi iz sobe): Spava Srđa ko top, a pored kreveta mu dopola popijena flaša viskija.

MAJKA JANJA (poleti Ružici u zagrljaj): Ma ne bih te prepoznala, crkvo moja, da sam te na ulici susrela.

MOMČILO: Prolepšala ti se snajka, prija joj bračni život.

RUŽICA: Hoćete li da ga probudim?

MAJKA JANJA: Neka se ispava, biće bolje volje.

ZORA: A ja planirala da vas sve džumle u čast ovog našeg ponovnog okupljanja izvedem na neki bogat roštilj, uželega sam se ćevapčića.

MOMČILO: E, pa onda kćeri, budi zeta.

RUŽICA (u odlasku): Da se budi.

ZORA: Hoćeš li ti, majka Janjo, da ti ja ovu američku aparaturu natakarićim za svećani izlazak? (stavlja i šnira ortopedsku kragnu)

MAJKA JANJA: Tek što sam odahnula od jednog, a ti mi brže-bolje namićeš drugi američki jaram.

RUŽICA (proviri kroz vrata od sobe): Dođi, tato, načas. (Momćilo ode)

ZORA: Loše je za videti kako ti glava landara na sve strane. Umiri se da ti ušniram.

MAJKA JANJA: Ne steži toliko, zadavićeš me.

MOMČILO (dolazi iz sobe): Hajdemo mi ljudi, doći će oni za nama, čim se Srđa obrije.

ZORA: Znaju li gde idemo?

MOMČILO: Znaju, vizavi Manježa, kod Jele ćevabdžike.

MAJKA JANJA: Bojim se da mi ovaj levak ne zasmeta pri gutanju.

ZORA: Ćuti bre, stara. Pogledaj je, ĉiĉa, kakva je. Ko nova.

MOMĀILO: Unovaĉena, Ńto se kaŃe. OdoŃmo, kreĉite. (njih troje odlaze)

MAJKA JANJA (u odlasku): Al znaŃ koliko si se ti, Momo, rehabilitovao, skoro da ti niŃta nije ostalo. Tek onako ovlaŃ, skoro neprimetno.

SRĀA (izlazi iz sobe): OtiŃli su. Boli me glava.

RUŃICA (dolazi za njim): Kako te ne bi bolela kad si popio flaŃu viskija?

SRĀA: I Ńto se oni ko na neku nesreĉu kupe?

RUŃICA: DoŃla ti sestra ĉak iz Njujorka da preuzme brigu o majka Janji, a ti se pitaŃ: Ńto se kupe.

SRĀA: Ma znam ja Srbe. Oni preko svega prelaze i skupljaju se listom tek kad neko umre.

RUŃICA: Postao si iznenada i sujeveran.

SRĀA: Volim te, crkvo.



RUŽICA: Otkad to od tebe nisam čula.

SRĐA: Sve vas volim.

RUŽICA: To je baš lepo.

SRĐAN: Volim ovaj grad u kojem sam se rodio. Volim ovu kuću u kojoj sam odrastao i iz koje sam u rat otišao.

RUŽICA: Jedva jednom čoveče. Tako dugo si samo mrzeo, mrzeo, mrzeo. (odnekud se čuje crkveno zvono)

SRĐA: Volim i ovo zvono što zvoni za večernje. (tišina, mala pauza)  
Setio sam se kako smo jedne zime pred Božić i mi đaci postili.

RUŽICA: Da nije malo kasno sećati se sad.

SRĐA: Ti i ja smo išli Njegoševom ulicom u školu i ti si predložila da se krijući od svih omrsimo, da u pekari kod Metodija kupimo dve masne pogačice.

RUŽICA: A ti si rekao da će se Svetosavska crkva srušiti na nas ako omršćeni primimo pričest.

SRĐA: Verovao sam u to bez ikakve sumnje, isto kao što sam kasnije

verovao u ostvarenje svetske proleterske revolucije. (tišina, mala pauza) Oprosti mi.

RUŽICA: Šta da ti oprostim?

SRĐA: Sve. Molim te.

RUŽICA: Kasno je sad.

SRĐA: Život mi je razoren.

RUŽICA: Razorio si i ti moj.

SRĐA: Poražen sam.

RUŽICA: Porazila ta tvoja pobeda. Uostalom, svi smo poraženi.

SRĐA: Ja sam komunista, ubiću se.

RUŽICA: Nećeš. Naučiću te ja kako se živi s poniženjem u duši. A sad se spremi da izađemo.

SRĐA: Nisam sposoban.

RUŽICA: Uvrediće se ako ne dođemo.

SRĐA: Hoću da iskoristim priliku kada smo sami, da ti sve kažem.

RUŽICA: Reći ćeš mi sve to, svejedno, i sutra.

SRĐA: Biće puna kuća ljudi.

JOVA (upada k njima ko iz topa ispaljen): Srećom da ste tu. Reci Srđo, dragička.

SRĐA: Dragička.

JOVA: Neće se tvoja moskovska epizoda postavljati ko politički slučaj.

SRĐA: Od koga si saznao?

JOVA: Od svih. Gazda je presudio.

SRĐA: Šta je rekao?

JOVA: Ludak.

RUŽICA: Ko ludak?

JOVA: Pa on, Srđa.

RUŽICA: Može se taj razgovor obaviti i kasnije, sad nas familija čeka u kafani.

JOVA: Dajte njemu, k vragu, neko odlikovanjce, kažu da je rekao. I penziju.

RUŽICA: Zora nam je doputovala, Jovo. I Janja se vratila s Golog otoka.

JOVA: Još se nasmejao, kažu. Bio je lepo raspoložen.

RUŽICA: Čuješ li ti mene, bato, svi smo opet tu? Čekaju nas vizavi Manježa.

JOVA: Ti sad imaš računa, zete, da se istrčiš, da platiš večeru kod Jele ćevabdžike.

SRĐA: Pusti me.

JOVA: Niko te ne drži. (Ružici) Šta mu je? (Ružica sleže ramenima) Ja sve trčao da ga obradujem. A on se izdire na mene.

SRĐA: Ja sam komunista. Ja sam komunista.

JOVA: Koji mu je andrak?

SRĐA: Vi mene da strpate u duševnu bolnicu. (jurne u sobu, u odlasku) Pobiću vas.

RUŽICA: Pusti ga i idi tamo, mi ćemo doći čim se on smiri.

JOVA: Idem ja, al nemoj vi da ne dođete.

RUŽICA: Gledaću na svaki način, samo ako se on ohladi.

JOVA: Stavi mu hladnu krpu na glavu.

RUŽICA: Misliš, mokru čarapu, bato, pa da ga lupim.

JOVA: Nije na odmet našaliti se u odsudnim trenucima. Požurite samo da vam se čevapčići ne ohlade.

RUŽICA: Požurićemo, odlazi, potrebna sam njemu.

JOVA: Skrećem ti samo pažnju da nisu nizašta kad se slojane. (ode)

RUŽICA: Krlja. Pravi prilepak.

SRĐA (smušeno izađe iz sobe): Gde je Jova da mu se izvinim?

RUŽICA: Otišao je, ali videćeš ga do večeras još sedam puta. Krpelj je to.

SRĐA: Nemoj o svome bratu tako.

RUŽICA: Otkad ti to o srodstvu s takvim uvažavanjem?

SRĐA: Otkako su mi nepristrasni suci stavili nož pod grlo.

RUŽICA: Oho.

SRĐA: Shvatio sam da se krv ne meri na litar.

RUŽICA: Spremi se onda, tim pre, jer ako ne dođemo na rodbinsko slavlje, uvredićemo ih do srži.

SRĐA: Teže bi mi bilo sad da odem tamo, nego na stratište.

RUŽICA: Učini familiji za ljubav i ono što ti se ne sviđa.

SRĐA: Al kad sam se odvikao od trpljenja, biću za stolom nepripadajući, ko olupano lonče na ekseru.

RUŽICA: Nije tebe familija okrnjila za prisnost, osevapi se spram njih.

SRĐA: Zaslepila je mene moja ostrašćenost ideoloških ubeđenja.

RUŽICA: Pa si i mene tako slep kod očiju nagonio da te sledim kroz bespuće, u kojem mi se zagubio ljudski lik.

SRĐA: I sad zbog toga nećeš ni da me saslušaš.

RUŽICA: Slušam ja tebe, al mi do srca ne dopireš.

SRĐA: Najbolje da zavučem glavu u klozetsku šolju.

RUŽICA: Al ne zaboravi da povučesh vodu posle upotrebe.

SRĐA: Povuciću ja i oroz, al prvo poslušaj kako sam u Moskvi postao lud.

RUŽICA: Znači, preslušavaćemo još jednu moskovsku romansu.

SRĐA: Nije bilo nikakve romanse.

RUŽICA: O, bio je Sevastopoljski vals.

SRĐA: Mora je bila. Noćna mora podstaknuta neuglednim „in memoriam“ osvrtom, a u povodu smrti mog daljnjeg strica.

RUŽICA: Gle, gle. Otkud on na stranicama moskovske štampe.

SRĐA: To je nevažno, ali mogu ti reći.

RUŽICA: Onda bolje nemoj, sklona sam žgaravici.

SRĐA: Čovek ko planina.

RUŽICA (upadne mu u reč): A na vrh planine zastava se vije.

SRĐA: Ti se ačiš.

RUŽICA: Ma ne, tražim maramicu da se useknem.

SRĐA: Ti ne možeš ni da zamisliš šta je on sve preživeo za nepunih šezdeset godina života, od čega je trideset i devet posvetio revoluciji.

RUŽICA: Onda pogotovu nije zaslužio da se od njegove biografije pravi mađioničarski cilindar s duplim dnom.

SRĐA: Posle neprospavane noći, u osvit sam istrčao iz hotela neobrijan, da bi na stanici metroa Ploščadi Nogina kupio kod babuške sparušenu kiticu olinjalih karanfila.

RUŽICA: Znači, ipak si mu našao grob u belom svetu.

SRĐA: Ne znam ni sam šta me je na to nagnalo.

RUŽICA: Tek sad se gorko kaješ što si se tako olako prodao.

SRĐA: Još uvek se ne snalazim u svemu, a o kajanju ni pomena.



RUŽICA: Krivo ti je samo što si bez velike potrebe doveo u pitanje svoj položaj u političkim strukturama.

SRĐA: Izgleda, opet sam se pred tobom izvrgnuo ruglu, u stvari.

RUŽICA: Još ćeš predamnom i da cmizdriš.

SRĐA (gorko zajeca): Ja sam komunista. Komunista.

RUŽICA: Ne koprcaj se.

SRĐA (kroz jecanje) Vратиću se ja iz ludnice.

RUŽICA: Bolje ti je da zaboraviš.

SRĐA (skoči i kroz suze rikne): Ti si, u stvari, moj krvnik

.

RUŽICA: I žrtva u isto vreme, ne vrdaj. Mi se već deset godina, dragi moj komunisto, igramo mačke i miša.

SRĐA (s nežnom strašću): A gde je mišja rupa?

RUŽICA (hladno): Među nogama.

SRĐA (baci se da je strasno grli i ljubi, pri čemu mu ona daje pasivan otpor): Ti si moja bestidna lepotica.

RUŽICA: Nemoj.

SRĐA (nastavlja): Razvratna mala bludnica.

RUŽICA: Opet si naseo, popustila ti je budnost pred klasnim neprijateljem.

SRĐA (nastavlja): Jedina moja buržujko.

RUŽICA: Zariću ti nož u leđa baš onda kada se najmanje nadaš.  
(najednom ga grubo odgurne) Pusti me.

SRĐA (zaprepašćeno): Šta ti je?

RUŽICA: Neću da prljam ruke.

SRĐA (krene ka njoj sa nežnošću): Slatko će mi biti da umrem u tvome zagrljaju.

RUŽICA (krvnički ga odgurne): Ne prilazi mi, ti si već mrtav na svim frontovima.

SRĐA: Likuješ, znači.

RUŽICA: Telo još možeš da zadržiš neko vreme.

SRĐA: Predlažeš život bez časti jednom komunisti.

RUŽICA: Vaša čast je u peharu iz kojeg se zavist pije.

SRĐA: E, sad ćeš videti kako umiru pravi komunisti. (potegne revolver iz džepa i repetira)

RUŽICA: Nemoj, Srđane, šalila sam se. (grli ga, a on se otima i urla)

SRĐA: Komunisti umiru na nogama. (hrvu se)

RUŽICA: Preklinjem te, ne čini gluposti.

SRĐA: Uspravni. (odjekne pucanj) Jesam li tebe ranio, povukla si mi ruku?

RUŽICA (ljubi ga): Nisi, mili, dobro je. Ipak je dobro.

SRĐA: A odakle onda kapa ova krv po tepihu?

RUŽICA: Samo si me okrznuo.

SRĐA (repetira): E, sad je zbilja kraj.

RUŽICA (zagrli ga i krikne): Nemoj. (hrvu se)

SRĐA: Hoću da umrem.

RUŽICA (u nadčovečanskoj borbi): Nemam snage da se izborim sa tobom. Vikaću. Ne stavlaj mi ruku na usta. (on joj stavi ni ona mumla, unutra ulazi pijana familija igrajući kolo uz pesmu)

JOVA, MAJKA JANJA, MOMČILO I ZORA (pevaju igrajući u kolu): Srbin, Hrvat i Slovenac, savio se zlatan venac. U kolo, u kolo, Jugoslovensko-o-o-o.

RUŽICA (oslobodi usta): Pomagajte, ljudi, ubiće se Srđa. (svi iz kola se onako pijani sjate na njih u rvačkom zahvatu, pa ko gde stigne vuče, gura i otima.)

MAJKA JANJA: Srđane, sine, zar majci pred očima?

JOVA: Otimajte mu revolver, ubiće nasumce nekog od nas.

ZORA: Bato, ja sam tvoja seja Šišarka. (nekako ga savladaju i spuste na stolicu, ali ga još uvek drže)

MOMČILO: On je u frasu, dajte mu da popije nešto žešće. (ugleda Ružičinu krvavu ruku) A od čega tebi, kćeri krvari ruka?

RUŽICA: Ogrebala sam se, nije ništa strašno.

JOVA: Imam ja čistu maramicu, daj da ti to podvežem. (podvezuje Ružici ranjenu ruku)

ZORA (donosi flašu i nalivenu čašu, pa je tura Srđi pod nos): Uzmi. Na. Sruči, bato. (on uzme i na eks ispije)

MAJKA JANJA: Je li ti sad bolje, sine?

SRĐA: Dajte mi još. (Zora hoće da mu nalije, ali joj on uzima flašu) Pusti, ići ću direkt.

RUŽICA: Napravi se čudo ni od čega, pokvarismo vam več.

MAJKA JANJA: Ma naši smo, crkvo, ne libi se. Gde u nas ima da prođe veselje bez krvi?

SRĐA: Sad mi je već mnogo bolje.

ZORA: Badava ste nas samo omeli u pevanju.

MOMČILO (Zori kao u poverenju): Možda nije zgodno pevati sad kad Srđanu nisu sve koze na broju.

SRĐA: Da pevamo striče, nego šta. (već prilično pijan) Naša borba to zahteva, kad se gine - da se peva.

JOVA: Al da daš reč, zete, da nećeš više da pucaš.

MAJKA JANJA: I ako pucaš, sine, onda da pucaš samo u plafon.  
(prasne) I skinite mi ovu američansku aparaturu za pridavljivanje, ne mogu od nje čestito ni da zapevam. (Zora joj rašnirava i skida kragu)

SRĐA: I to jednu našu, mama, komunističku.

ZORA: Zar je još taj komunizam, bato, kod nas Srba u modi?

MAJKA JANJA: Ne zna on šta ja znam.

JOVA: Reci mu, majka Janjo, nek već jednom razlomi taj đavolji pečat sa sebe, pa nek bude posle komunista reda radi, koliko za po karijeru.

MAJKA JANJA: Ono što su mene naučili oni najstariji - oni još prepotopski komunisti.

RUŽICA: Ne preteruj, majka Janjo, sa svojim golotočkim univerzitetima, vратиće te onamo ko dvomotorca.

MAJKA JANJA: Jedino ko od svih njih još vredi to je Mao Ce Tung.

MOMČILO: Ljudi moji, pa ovo je ko pokladna noć.

MAJKA JANJA: Živeo Mao Ce Tung sa njegovim učenjima.

ZORA: Imam predlog, hajde da se unakaradimo. Neka svako obuče šta mu se pri ruci nađe.

RUŽICA: Kad je već krajnje propalo, nek bude bar u propasti veselo. (svi se brzo na sceni presvlače: Momčilo u predratnog kapitalistu; frak i halbcilinder, majka Janja u maoistkinju; Maova bluza i kačket sa petokrakom, Ružica ko kaluđerica; mantija i kukuljica, Srđan ko partizanski oficir, Zora ko seks bomba, a Jova ko Ljotićev oficir; koporan, lakovane čizme i šajkača s kokardom - još dok se oblače oni govore)

JOVA: Pa da opletemo ono naše šumadijsko: drma mi se, drma mi se na šubari cveće.

SRĐA: Ne valja, opet ne valja.

ZORA: A šta mislite o nečemu što smo mi za dan mladosti u klubu Jugoslovena pri konzulatu igrali kozaračko kolo na reči: Tito nam jer od čelika - njega brani Amerika.

SRĐA: Ne valja, ni to ne valja.

RUŽICA: Što onda ne bismo sitno kaluđerski: sve aliluj, aliluj-bože blagi pomiluj?

SRĐA: Dok sam ja ovde, to ne.

MAJKA JANJA: Auh bre sine, dokle ćete i vi da nam zovate nad glavom šta da - a šta ne.

SRĐA: Zato što smo komunisti.

MOMČILO: Dodijali ste bre zete, i bogu i ljudima.

SRĐA: Postrojte se, poravnaću vas pod konac.

ZORA: Povampirio se onaj njegov crv što ga svrdla iznutra.

JOVA: Za tog crva samo injekcija zvana glogovac.

RUŽICA: Sad ćemo mi tebi da očitamo kantrabunać. (odavde se snima crno-beli film za četvrti carski rez)

SRĐA (uplašeno): Šta ćete sa mnom? (oni ga dižu i vodaju po sceni)  
Što ste te sveće zapalili unatraške?

ZORA: Anatemišemo, bato, nečastivog. Igramo se belih veštaca i veštica.



MAJKA JANJA: A ti se sine napni, pa u datom trenutku prdni. Nek izleti napolje, namah će prestati da te nadima. Jer i Mao je rekao: kako se god okreneš - dupe ti je pozadi. Hoćemo li?

SVI (osim Srđe): Hoćemo.

SRĐA (povodi se pijan na sredini scene): Što je više klevete i laži.

SVI (osim Srđe sa natraške zapaljenim svećama idu oko njega i popevaju):

Anatema na te.

anatema na te,

anatema na te,

mira da mu date.

SRĐA (povodi se pijan u sredini kruga): Pijan sam, ljudi, od bola. Vrtili mi se, pašću.

SVI (osim Srđe):

Anatema na te,

anatema na te,

anatema na te.

zbog našega bate.

SRĐA (s krikom se ruši na tlo, oni prestaju da igraju, gase sveće i

kupe se oko njega): Pijan sam, pomozite ni da se uspravim na noge.  
(oni mu pomažu i on se uspravlja) Je l' mogu da povedem naše zadnje  
Rastur-kolo? (pruža ruku, uhvati se Ružica, za Ružicu Momčilo, za  
Momčila majka Janja, za majka Janju Jova, a za Jovu Zora)

JOVA: More, Zoro, novo se javlja, al ni staro se ne zaboravlja.

ZORA: Ako mi dodija onamo, eto mene k tebi, Jovo, natrag u Srbiju.

MAJKA JANJA: Kreći, sine, da to bar zadnje odigramo, nije nam još  
mnogo preostalo. Opšaj.

SVI (zaigraju strasno srpsko kolo uz pesmu, s postepenim  
ubrzavanjem):

Pij goljo, rita plaća.

Zajmi muko, beda vraća.

Sve košeno, striženo.

Striženo, striženo.

Tesno mi sašiveno.

Sve košeno, striženo.

(Momčilo posrne, otkine se iz kola i nekako se dotetura do fotelje da  
bi se u nju stropoštao, svi namah prestanu da igraju i u zebnji se skupe  
oko njega)

MAJKA JANJA: Što je, Momo?

RUŽICA: Je l ti zlo, tato?

JOVA: Raskopčajte mu okovratnik.

MAJKA JANJA: Hoćeš li posle toliko godina, starino, belu kafu iz moje ruke?

MOMČILO: Ne znam.

RUŽICA: Kako tato to da ne znaš?

MOMČILO: Ništa više ne znam.

SRĐA: Zar ne znaš da imaš ćerku i zeta?

MOMČILO: Znam.

JOVA: Znaš da imaš ćerku i sina?

(Momčilo klima glavom)

MAJKA JANJA: Znaš da imaš majka Janju. (on klima glavom) Imaš svoju sobu. Svoje ime i prezime.

MOMČILO: Znam sve šta imam, ali ne znam: ko sam. Uopšte više ne znam ko sam. (svi ćute, svetlo polako trne)

A je l vi znate?

(MRAK)